

Estlands-nytt

Utgitt av Norsk-estisk forening

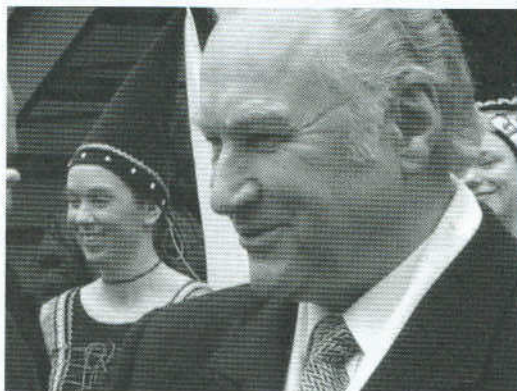
Estisk statsbesøk

Diplomatiske forbindelser med Estland ble gjenopprettet høsten 1991. I forhold til aktiviteten på annet hold syntes vi nok at Norge ventet lenge før det ble statsbesøk i Estland. Det norske kongeparet var i Baltikum i månedsskiftet august-september 1998. De hadde avsatt to dager til hvert av de tre landa. I Estland var de innom Tallinn og Pärnu.

Arnold Rüütel tiltrådte presidentembetet i oktober 2001. Det første statsbesøket avla han naturlig nok i Finland, allerede 20.-21. november i fjor. Og 10.-11. april var endelig turen kommet til estisk visitt i Norge. En norsk forsmak hadde presidentparet fått på filmfestivalen "De mørke netter" i Tallinn der de overvar visningen av "Heftig og begeistret".

President Rüütel ankom Norge sammen med fru Ingrid Rüütel og en stor offisiell delegasjon bestående bl.a. av minister Liina Tõnisson, forsvarssjef Tarmo Kõuts og statssekretær Aino Lepik von Wiren.

→ side 4

En blid president Rüütel på besøk i hansabyen Bergen. (foto: Tom Matre)

Årets estlandsvenn

På årsmøtet i Norsk-estisk forening i mars, ble **Arne U. Sandvig** tildelt prisen som årets estlandsvenn 2001. Anbefalingen er skrevet av Ivar Otto Iversen.

Arne Uchermann Sandvigs kontakt med Estland startet allerede i februar 1990, altså for 12 år siden. I løpet av denne tiden har Sandvig vært over hundre ganger på besøk i vårt naboland i øst.

De første årene var kontakten med Estland naturlig nok preget av hjelpetiltak av forskjellig slag (mat, klær, materiell, etc.). Etter hvert har det skjedd store forandringer i Estlands situasjon, og landet framstår i dag som en fullverdig internasjonal samarbeidspartner. Dette preger forholdet til Estland og blir avspeilet i Sandvigs virksomhet.

→ side 6

Estlands-nytt

Allment tidsskrift for Estlands-interesserte

Utgiver: Norsk-estisk forening

Redaksjon:

Turid Farbredd, Granvågen 14 A 36, FI 00270 Helsingfors,

tlf.: +358 9 477 1 488, e-post: turid.farbredd@kolumbus.fi

Else-Jannike Kuum, Vækerø terr. 10 B 0282 Oslo, tlf.: 22 50 63 86.

Ombrekking og trykking: V&S Trükitööd, Metalli 11, EE 10615 Tallinn,

tlf. og faks: +372 67 20 825.

Redaksjonen avsluttet 5.5.202. Stoff til neste nummer må være redaksjonen i hende senest 15.8.2002. Sendes til e-postadressen over.

Annonsepriser: 1/1 side kr 1 200, 1/2 side kr 600 og 1/4 side kr 400.

Av innholdet

Russiske krav overfor Estland.....8	Kultur18
Universitetsjubileum10	Hva leser esterne20
Drosje i Tallinn11	Teater, film, opera.....22
Årsmøtet i NEF12	Estisk historie28
Esterne gjenerobrer Tallinn13	Estisk eit lite språk30
Sletthjell: Midt-Norge14	Estiske folkedrakter.....40

Frå redaksjonen

Det er naturleg at vi gjer ei hovudsak av statsbesøket. Mange medlemmer i NEF hadde saman med andre estlandsvenner høve til å treffa presidenten eller frua; somme har sendt små rapportar om dette møtet. Vi takkar desse til liks med andre innsendarar og håper at samarbeidet vil halda fram. Det mest imponerende denne gongen er nok rapporten frå Midt-Norge. Vi høyrer gjerne frå andre også som driv i mindre målestokk.

Redaksjonen tenkjer alt nostalgisk på "gamle gode dagar" då Estlands-nytt vart produsert i Noreg. Else-Jannike Kuum er heldigvis framleis aktivt med, men på litt større avstand frå produksjonen. Arbeidet vil nok bli utført med dugleik i Tallinn også. Vi har berre ikkje same oversikta som tidlegare, og sambandet har til å begynne med ikkje fungert så godt; noko som m.a. har ført til at dette nummeret er nokre veker forseinka. Vi håper at det skal gå seg til etter kvart.

At Estland arrangerer finalen i Melodi Grand Prix 25. mai, kunne nesten vore verd eit ekstranummer berre det, særleg fordi denne estiske storhendinga truleg druknar i stoffet om vår eiga norske storhending dagen før – prinsessebryllaupet. Vi ønskjer likevel Märtha og den utvalde til lykke. Vi gjer det med boka *Varulven og andre estlandske eventyr*. Kanskje kjem det litt estisk på repertoaret til "eventyrprinsessa"?

Estisk statsbesøk

fra side 1

Statsbesøk i Oslo

Kongeparet var offisielt vertskap. I tillegg møtte president Rüütel stortingspresident Jørgen Kosmo, statsminister Kjell Magne Bondevik og mange andre. Estlands ambassadør, Peep Jahilo, ledsaget presidenten og kunne rapportere om tillitsfull atmosfære, samarbeidvilje og stor forståelse. Det stilfulle preget gjorde sitt til at atmosfæren var så bra. Karl Johansgate var pyntet med flagg og blomster, soldater dannet geledd oppover fra Stortinget, et æreskompani var oppstilt foran Slottet, regjeringsmedlemmene og erkebiskopen stod i lang rekke for å hilse på gjestene,

musikkorpsset spilte nasjonalhymnene osv. Noen klasser fra barneskolen var utkommandert og vinket med norske flagg – dessverre ingen estiske flagg.

Etter ankomsten var det kort samvær inne på Slottet med utveksling av gaver og ordener. Kronprins Håkon og kronprinsesse Mette-Marit mottok Mariakorset (Terra Mariana). Harald og Sonja ble dekorert med denne ordenen da de besøkte Estland. Etterpå møtte president Rüütel stortingspresident Kosmo, og deretter statsminister Bondevik. Før lunsj var det også pressekonferanse. Så var det kransnedlegging på Akershus festning.

Fra lederen i Norsk-estisk forening

Kjære leser!

ÅRSMØTET er over og vi har tatt fatt på et nytt arbeidsår. Noen styremedlemmer har forlatt oss etter en god innsats og nye har startet opp. Alt tyder på at vi står rustet med et godt og arbeidsdyktig styre. Vi har tatt fatt på arbeidsprogrammet som ble lagt fram og godkjent på årsmøtet. Estlands-nytt skal nå trykkes i Estland og ekspederes direkte derfra. Det blir spennende å se hvordan det vil fungere, men vår alles Turid vil følge det opp, spesielt første gangen – så vi tror det vil gå bra. Vi fordeler arbeidet innen styret, og en egen programkomité på 3 medlemmer, under ledelse av Kai Olaf Lie, arbeider nå med å komponere et spennende møteprogram for høsten. Det er usikkert om vi får til noe møte før sommeren. Gjør vi det, så vil vi be- kjentgjøre det på en annen måte enn gjennom Estlands-nytt.

Gjennom presidentbesøket ble foreningen viet en del oppmerksomhet både ved at medlemmer var direkte engasjert i forberedelsene og i gjennomføringen av besøket, og ved at vi var invitert til diverse mottakelser. Presidentbesøket var nok absolutt med på å forsterke båndene mellom våre to land. Ellers er det spennende å se at Estland markerer seg på stadig nye områder. I vinter tok de et langt steg inn på den internasjonale vintersportarenaen, og i mai arrangerer de Melodi Grand Prix, men der må Norge sitte på sidelinjen.

I arbeidsprogrammet har vi nå valgt å legge sterk vekt på kultur og samfunnsforhold. Vi tar gjerne imot ideer til tiltak innen disse områdene. Og jeg vet at det er flere rundt omkring som er engasjert i kulturbesøk og arrangementer både i Estland og her i landet. La gjerne oss i foreningen få en kortfattet informasjon om dette, både for å ha en oversikt over hva som skjer og eventuelt ta det inn i Estlands-nytt slik at alle våre medlemmer kan følge med. Alle våre medlemmer – ja det er plass til mange mange flere – velkomne skal dere være.

Beste hilsen Martin Killi

Estisk statsbesøk

fra side 3

I et foredrag på Nobelinstituttet snakket Riiitel om regionalpolitikk og understreket stadig hvor vesentlig det er med samarbeid mellom landa i Norden på forskjellige plan fra mellommenneskelig samkvem til Nato-deltaking. Estlands forberedelser til Nato-medlemskap er ei prioritert sak, og alt blir gjort for at landet skal bli et likeverdig medlem i denne forsvarsalliansen.

Sammen med presidenten kom det en representativ handelsdelegasjon. For dem var det næringslivsseminar i konferansesalen på Grand Hotel. Der var det også møtt opp mange norske næringslivsfolk. Riiitel rakk å stikke innom her også og holde en liten hilsmingstale til deltakerne.

I Forskningsparken på Gaustad ble det holdt et lite genetikkseminar med deltaking av forskere og forretningsfolk fra begge land. Det estiske genforskningsprosjektet har vakt stor interesse, og med fortsatt støtte fra Norge vil det forhåpentligvis utvikle seg like positivt som hittil.

Etter initiativ fra Estlands ambassade ble det åpnet en utstilling av estiske folkedraktar på Norsk folkemuseum på Bygdøy. Fru Ingrid Riiitel stod for åpningen, æresgjest var dronning Sonja. Frammøtte medlemmer av Norsk-estisk forening, Det estiske selskap i Norge og andre innbudte gjester gledet seg over den fine seremonien der barn fra de kommunale musikkskolene, under ledelse av Hedda Hvenekilde, spilte fiolin. Selve

den vakre utstillingen var også til stor glede. Men det var en stor skuffelse for gjestene at de prominente damene, Ingrid Riiitel og dronning Sonja, ikke hadde tid til å hilse på de frammøtte og ta en liten passiar med dem.

Om kvelden gav kongeparet gallamiddag på Slottet for ca. 180 personer. Den eneste som ikke fikk smake maten, var Kaarina Ritson, sekretær i Norsk-estisk forening. Hun hadde nemlig det ærefulle oppdraget å være tolk for president Riiitel under besøket. Hun var opptatt fra morgen til kveld – og det går da ikke an å snakke med mat i munnen!

Statsbesøk i Bergen

Den andre dagen av besøket var programmet lagt til Bergen. Kongeparet drog også til Vestlandet der ordfører Kristian Helland tok imot. Vertskap og gjester la ut på en liten spasertur på Bryggen. Det lød mellomaldermusikk, og de fikk servert mjød utenfor restauranten Olde Hansa som er en estisk etablering i Norge. Det var også besøk på Hansamuseet og møte med folkedansere.

Selv om det var stil over besøket og mottakelsen i hovedstaden, så var det først i den vestlandske blandingen av regn og sol at den menneske-lige varmen kom ordentlig fram. NEF-medlem Anne-Sofie Matre forteller:

– Vi i Sotra Folkedanslag ble overrasket og glade da vi hørte at selveste presidentfruen i Estland ønsket å treffe oss i Bergen. Vi kjente henne fra før, da hun besøkte oss på Sotra en helg i 1988 og bodde hos Irene og Magne Toft. Vi traff henne igjen på Baltica-

festivalen i 2001.

– Ti av medlemmene i Sotra Folkedanslag var møtt fram for å hilse på Ingrid Riiitel, og vi var ute i god tid. Vi ble servert kaffe på Olde Hansa, og da det nærmet seg tiden for at gjestene skulle komme, stod vi der og ventet. Ingrid Riiitel kjente oss igjen med en gang. Hun gikk ut av følget og bort til oss som sto på rad og rekke med estiske og norske flagg. Smilende håndhilste hun på hver enkelt av oss og så ut til å være glad for å se oss, noe som var gjensidig.

– Etter velkomstdrikken fikk vi også håndhilse på presidenten. Vi følte oss veldig beæret, og som dronning Sonja sa: Det er alltid hyggelig å treffe gamle kjente. Det var vi alle enige i. Møtet var kort, men vi følte alle at vi hadde vært med på noe stort.

Etter besøk på Havforskningsinstituttet gav den norske regjeringa en lunsj i Håkonshallen med fiskeriminister Svein Ludvigsen som vert. Så gikk turen til omvisning og en liten konsert på Troidhaugen.

Det var også en stor dag for Olvar Engebø i Baltisk Club i Bergen. Han forteller om sine inntrykk:

– Bergen var på sitt beste då President Riiitel kom til byen torsdag 11. april. Sia HKH Prinsesse Märtha skal gifte seg i Trondheim 24. mai, var dette også den einaste sjansen for bergensarane til å sjå Kongen og Dronninga i vår.

– Presidenten fekk høve til å helse på mange. Han var òg innom restauranten Olde Hansa, der vi i samarbeid med konsulatet og estarar i byen, feira nasjonaldagen den 24. februar i år.

– Somme stussa over at ein kledde seg opp i middelalderkostyme då Estland sin

president kom innom. Men dette er noko av konseptet. Mange hadde møtt fram med estiske og norske flagg, og sette dermed ei fin ramme rundt det heile. Presidenten såg ut til å like seg i folke-mengda, og solte seg i glansen i solskinnet.

– Turen til den estiske presidenten, markerte at alle dei tre sitjande presidentane i Baltikum no har vore i Noreg og Bergen. President Riiitel kunne opplyse at Noreg stod for dei tredje største investeringane i Estland. Det er truleg innafor dei maritime områda at samarbeidet mellom Estland og Bergen kan utviklast mest.

Oppsummering

Den røde tråden gjennom hele besøket var Estlands takknemlighet som ble formidlet både i samtaler og i festtaler. Esterne setter stor pris på at Norge støtter de estiske bestrebelsene på å oppnå medlemskap i Nato og i EU. Dette til tross for at Norge selv ikke er EU-medlem.

Vi var mange som undret oss over at statsbesøket, og gjennom dette Estland og det estiske folket, fikk relativt liten oppmerksomhet i norske media. Må vi gi den tyskeren rett som nylig hevdet at verden utenfor Norge ikke eksisterer for norske medium? Tydeligvis ikke engang om verden kommer på besøk hjem til oss i Norges storstue.

Det får være som det vil med publisiteten. La oss ta med noe gledelig: Vi konkurrerer ikke om denslags, men nevner likevel at Estlands-nytt overhørte noen replikker fra esterne som konstaterte at måten de ble mottatt på i Norge overgikk alt de tidligere hadde vært med på under statsbesøk i andre land. La oss være stolte over det.

På Bryggen i Bergen. Fra venstre ambassadør Peep Jahilo, kong Harald, fru Ingrid Riiitel, dronning Sonja (halvt skjult) og president Riiitel. (foto: Tom Matre)

Til fots i Bergen. Blant andre kjenner vi igjen kong Harald, fru Ingrid Riiitel, president Riiitel, tolken Kaarina Ritson og byantikvar Siri Myrvoll. (foto: Tom Matre)

Årets estlandsvenn fra side 1

I hjelpesendingperioden fram til ca. 1995 fungerte Sandvig som en viktig rådgiver, idéskaper og til dels koordinator for mange kommuner i begge land, både på giversiden i Indre Østfold og Follo, og for mottakerne i mange kommuner i Estland.

Enkeltpersoner, institusjoner og organisasjoner drog nytte av Sandvigs kapasitet i disse årene. Vi minnes det gode samarbeidet hans med Mati Sormul når det gjaldt å anskaffe og transportere mat og klær. Sandvig stilte garasjen til disposisjon som samlesenter for de mange sendingene som gikk østover.

Sandvig har i mesteparten av sitt yrkesaktive liv bodd i Askim der han har drevet et trykkeri. Han flyttet til Trøgstad for fire år siden. I mange år har han vært en drivende kraft i organisasjonen Tiltak Baltikum, senere Foreningen Norge-Baltikum. Han sitter nå i styret for Norsk-estisk forening, der han gjør en god jobb.

Av andre tiltak som Sandvig – ofte i samarbeid med Askim menighet – har vært engasjert i, kan vi nevne innsamling og transport av diverse utstyr til kirker og menigheter i Tapa, Kadrina og Vainupea. Dette har omfattet kjøkkenutstyr, vaskemaskiner, kokeplater, verktøy, sanitærartikler, medisiner, sykehusutstyr, bibler og annet kirkelig materiell, og ikke å forglemme mat og klær, særlig i de første årene. Til Tapa ble det også skaffet en lastebil med kran og ti tonns lastekapasitet. Bilen er registrert i Estland og i full virksomhet der.

I forbindelse med feiringen av 50-årsdagen sin gav Sandvig en stor pengesum til anskaffelse av kirkeklokker til kirken i Vainupea. Der har han også av og til fungert som klokker og kirketjener.

Mye tid og oppmerksomhet har gått med til etablering av trykkerier i Tapa og Tallinn, med anskaffelse og transport av nødvendige maskiner og utstyr. Opplæring av estisk

personale ble gitt i Sandvigs regi i Askim, Tallinn, og i Svorkmo i Sør-Trøndelag. Til sammen er det 10 personer på disse arbeidsplassene i Estland.

Det har vist seg at det er stort behov for trykkerimaskiner i Estland, og Sandvig samarbeider med næringslivsfolk, myndigheter, institusjoner og organisasjoner flere steder i landet. Esterne er interessert i å kjøpe brukt trykkeriutstyr fra Norge, og Sandvig har tatt seg av den saken. Maskiner blir skaffet for en billig penge, og en gang i måneden reiser Sandvig over og leverer det ønskete utstyret. De mange vennene og forbindelsene over store deler av Estland setter stor pris på det faglige og forretningsmessige engasjementet og dyktigheten innen trykkeribransjen, som blant annet har skapt mange arbeidsplasser. Trykkeriene har dessuten en positiv effekt i demokratibyggningen – både lokalt, regionalt og nasjonalt.

På den humanitære fronten har Sandvig i senere tid engasjert seg i stiftelsen Samariahjelpen som arbeider til beste for rusmisbrukere i Estland. Stiftelsen har likhet med det norske Evangeliesenteret (Lise og Ludvig Karlsen). Praktisk og økonomisk likner den også på Fretex-opplegget med bruktbutikker for bl.a. klær og møbler. Det er opprettet 11 butikker, blant annet i Pärnu og Haapsalu. Sandvig og familien hans deltar aktivt med å skaffe brukte klær som selges i disse butikkene. Inntekten går til arbeidet blant rusmiddelbrukere. Det er samarbeid med pinsevenner i Sverige og Finland om dette hjelpetiltaket.

Sandvig forteller at 4–5 ganger i året kommer det store trailere fra Estland med møbler som blir eksportert til Norge. Disse trailerne returnerer med brukte klær til stiftelsen Samariahjelpen, og vi forstår at Sandvig spiller en viktig rolle i dette prosjektet.

I den omfattende og engasjerte virksomheten har Arne U. Sandvig hatt god hjelp fra familien, spesielt fra kona Gunn, som i alle år har vært en uvurderlig medarbeider. Hun har hittil hatt over 30 turer til Estland.

Det sandvigske hjemmet står alltid åpent for gamle og unge som kommer på besøk fra

Estland. Naturlig nok er det mange både i Norge og i Estland som gjennom årene har lært å sette stor pris på Sandvig og det utrettelige engasjementet hans. Og virkelig imponerende er det at han fortsatt står på. Han er i det hele tatt en sann – og svært oppegående estlandsvenn.

Estlands nasjonaldag i Bergen

Vi har fleire gonger hatt rapportar om feiringa av nasjonaldagen i Oslo. Den var som vanleg vellykka. Men dagen blir markert på ein fin måte andre stader også. Baltisk Club i Bergen hadde fint program og godt frammøte. Olvar Engebø sende ut programmet i god tid, men ikkje så tidleg at det kom med i førre nummer av bladet vårt. Vi tek det med herfor å visa kva som går for seg rundt omkring. Arrangementet var vellykka, fekk vi høyra.

Her er programmet for søndag 24. februar 2002, klokka 18.00 på Olde Hansa. Fri entré.

1. Opning ved Olvar Engebø, Baltisk Club, Bergen
2. Velkommen ved Konsul Øystein Enge
3. Hümn "Mu isamaa, mu õnn ja rõõm". Esitab Madis Vahtra, külalised laulavad kaasa. / Estland sin nasjonalsong. Forsongar Madis Vahtra, gjestene syng med.
4. Luuletusi / Estiske dikt. "Isamaa ja emakeel" (Kai Vasamäe). Esitavad Helena Vahtra ja Illimar Rekand. / "Fedreland og morsmål" (Kai Vasamäe) ved Helena Vahtra og Illimar Rekand. "Emakeel" (V. Luik). Esitab Helena Vahtra. / "Morsmål" (V. Luik) ved Helena Vahtra.
5. Iris Maidre esitab rahvusliku viiulipala. / Iris Maidre spelar ein estisk nasjonalmelodi på fiolin.
6. Luuletus: "Isa-ema maa" (L. Tungal). Esitab Albert Kask. / Dikt "Fars og mors land" (L. Tungal) ved Albert Kask. Laul: "Õnne sulle, Eestimaa!". Esitab Iris Maidre. / Song "Gratulerer, Estland!" ved Iris Maidre.
7. Tale for dagen ved Ilmar Sulg.

Estland og de nordiske verdiene

Dette var tittelen på et seminar i Tartu 19.4. med forelesere fra Estland, Finland, Danmark og Sverige. Arrangører var Nordisk ministerråd, Lönnrot-selskapet og Tartu universitet. Et felles nordisk trekk er interesse for den nasjonale kulturarven og respekt for personer som engasjerer seg på det kulturelle feltet. Et eksempel på en slik person er Elias Lönnrot, finnlenderen som kompilerte det finske nasjonaleposet *Kalevala*. Hundreårsjubileet for hans fødsel blir markert i år. (jv)

Russiske krav overfor Estland

Høsten 1994 foretok Russland ei oppmerking av grensa mot Estland. Det var et reint russisk tiltak der det ble satt ned 682 grensepåler og en strekning på til sammen 44 km skog ble ryddet. Piggtrådsperring ble bare plassert i en lengde av et par km i Sørøst-Estland. For det meste utgjør elver og innsjøer – Narvaelva og Peipisjøen riksgrensa mellom de to.

Russerne slo ned pålene et godt stykke inne på det som ut fra fredsavtalen i Tartu 1920 skulle være estisk område. Dette er den hittil eneste ratifiserte grenseavtalen mellom de to statene. I sovjetperioden flyttet russerne grensa vestover, noe som den gangen ikke spilte noen rolle. Men da Estland slapp ut av Sovjetunionen i 1991, var landet ca. 4000 km² mindre enn da det ble annektert i 1940.

Det selvstendige Estland satte Tartu-avtalens grenser inn i grunnloven, men innså siden at det var nødvendig å ta hensyn til realitetene. Det ville være umulig å få Russland til å respektere Tartu-avtalen, og befolkningen i de nordøstlige og sørøstlige grenseområdene består nesten bare av russere. Estland gav derfor etter og godtok grensa slik den var satt av Boris Jeltsin i 1994.

Selv om russerne dermed i prinsippet fikk det de ville ha, så ville de nå ha enda mer og de har stadig stilt tilleggsbetingelser for å skrive under en grenseavtale. Etter regjeringsskiftet i Estland i januar 2002 forsøkte russerne seg igjen i februar. De nye betingelsene ble framsatt av viseutenriksminister **Jevgeni Gussarov** overfor den estiske ambassadøren i Moskva, **Karin Jani**. Gussarov formulerte det slik at oppfylld av krava ville være et grunnlag for oppmyking av forholdet mellom Russland og Estland.

Lista med de sju punkta ble trykt i avisa Postimees uten underskrift, og Estlands nyttiltrådte regjering har ikke reagert på den. Observatører mener at lista er et utslag av den russiske måten å føre politikk på. Med lista

blir den estiske regjeringas holdninger testet. Ei tilsvarende uoffisiell liste med russiske krav "lekket ut" i slutten av 1990-åra. Estlands-nytt gjengir her hovedinnholdet i de sju punkta slik de ble offentliggjort i avisa.

1) Det må bli lagt til rette for bruken av russisk språk i de områdene der esterne ikke utgjør flertallet.

2) Det må bli større fart på tildelinga av statsborgerskap slik at det blir mellom 15 000 og 20 000 nye estiske statsborgere hvert år.

3) Den russisk-ortodokse kirka i Estland må bli registrert under Moskva-patriarkatet og det må bli lagt til rette for kirkas virksomhet i Estland.

4) De begrensningene som ble innført i forbindelse med ratifiseringa av mindretallskonvensjonen, og som tillemper konvensjonsbestemmelsene bare for estiske statsborgere, må avskaffes.

5) Det må bli gitt garantier i lovs form for at russiskspråklig gymnas blir opprettholdt, og staten må øke mulighetene for videregående utdanning på russisk.

6) Det må stilles sosiale garantier for tidligere KGB-offiserer og deres pårørende i Estland, og de begrensningene som estisk fremmedlovgivning setter for de sosiale rettighetene deres, må bli fjernet.

7) Estland må slutte med rettslige forfølgelser av sovjetiske krigsveteraner som kan anklages for folkemord og forbrytelser mot menneskeheten.

Utenriksminister **Kristiina Ojuland** uttalte tidligere i år at hun kom til å legge større vekt enn forgjengeren på forholdet til Russland. Den nye regjeringa har, blant annet etter press fra kretser av mektige estiske næringslivsfolk, forsøkt å komme til forståelse med Russland om de problemene som i årevis har preget de estisk-russiske forholdene. Noen av disse har vært Russlands utelukking av Estland fra statusen som mestbegunstiget handelspartner, og Russlands protester mot esternes behandling

av den delen av den ortodokse kirka som har bevart tilhørighet til patriarken i Moskva i stedet for å følge med resten av kirka, som er underordnet patriarken i Konstantinopel. President **Arnold Rüütel** har ved hjelp av sine egne folk (ikke utenriksdepartementet) forsøkt å opprette en kontakt med president **Vladimir Putin** for å avtale et toppmøte.

Vi får håpe at regjeringa ikke gir etter for presset fra estiske næringslivsfolk om normalisering med Moskva nesten for enhver pris. Den mest høyrøstete blant disse forretningsmennene er **Aadu Luukas**. Han har i løpet av de siste ti åra skaffet seg en av de største formuene i Estland ved å utnytte gamle venner i den russiske oljeindustrien når han skiper ut olje via Tallinn. Det er store verdier i omløp i denne typen forretninger, og det betyr store profitter til herr Luukas og konsorter, men det gir få arbeidsplasser og det ligger ikke noen store utviklingsmuligheter for Estland i videreeksport av russiske oljeprodukter.

For Estland som gjerne vil inn i EU og Nato, ville det være av stor betydning å normalisere forholdet til Russland. Nato har planlagt å ta opp nye medlemmer allerede i

år, men vil de ta inn noen som har en grensekonflikt med Russland?

På den andre sida kan Russland bli nødt til å gjøre innrømmelser overfor Estland uten motytelser. Russland har nemlig søkt om medlemskap i den internasjonale handelsorganisasjonen WTO. Denne organisasjonen aksepterer ikke slik dobbelt toll som Russland praktiserer overfor Estland.

Interessant er det at Russland ikke har gitt et kny fra seg selv om estiske soldater er med på mobiliseringa mot Taliban. Esterne er ikke engasjert inne i selve Afganistan, men er stasjonert i Kirgisistan med den konkrete oppgaven å drive omlasting av flytransporterte sendinger. De er de første estiske soldatene i en USA-ledet militæroperasjon, og de er til overmål plassert på tidligere sovjetisk område.

Til slutt tar vi med som en kuriositet at 1112 unge estere ble utskrevet til Sovjets krig i Afganistan, som begynte i slutten av desember 1979 og varte i litt over ni år. Ifølge offisielle tall omkom 41 av esterne og 18 vendte hjem som invalider. (j1 8.3. og 2.5.2002)

Den russisk-ortodokse kirka

Forhandlingene varte i åtte år, men den 17. april vedtok Estland å registrere den russisk-ortodokse kirka under patriarkatet i Moskva. Det passet for så vidt godt like før den ortodokse påskefeiringa. Med dette har Russland fått oppfylt ett av de krava de hadde satt som betingelse for å skrive under grenseavtalen med Estland.

Flere russiske diplomater har betraktet registreringa av kirka som det psykologisk sett viktigste spørsmålet å få avklart i forholdet mellom de to landa. Registreringa er imidlertid bare første skritt. Estland gav etter i navnespørsmålet og tillot "patriarkatet i Moskva" å være en del av navnet. Kirka gjorde innrømmelser ved å avstå fra eiendomskrava. Den har ikke hatt

eiendomsrett til den ortodokse menighetens eiendommer etter 1920. Detaljene i avtalen blir det fortsatt forhandlet om.

Den ortodokse kirka under Konstantinopel ble registrert allerede i 1993. Den har ca. 18 000 medlemmer. Den russisk-ortodokse kirka har ca. 100 000 medlemmer rundt omkring i hele landet med unntak for øyene. Det er det største kirkesamfunnet i Estland etter den evangelisk-lutherske kirka. I Estland er kirke og stat skilt, så i forhold til staten er de forskjellige kirkene likeverdige.

Det er nå offisielt to ortodokse kirker i Estland den ene underlagt patriarkatet i Konstantinopel og den andre patriarkatet i Moskva. (j1 22.4.2002)

Ny navnelov

Estlands-nytt har iblant fortalt om merkelige navn som estiske barn blir belemret med. Nå skal den saken bringes i orden. En ny lov regulerer navngivningen og gir myndighetene anledning til å nekte godkjenning av fornavn som språklig og navnemessig er uheldige. Tre fornavn skal være maksimum.

Navn skal være navn. Det vil ikke lenger bli gitt godkjenning for navn av typen Heli Kopter (j. helikopter), Detsi Bell (j. desibel), Aita Leida Kuusepuu (dvs. "hjelp å finne grantreet!").

Skrivemåter med stor bokstav inne i navnet (f.eks. MaryJane) blir forbudt. Tradisjonelle estiske navn skal ikke forvanskas som f.eks. Lembit til Lembyth eller Kätlin til Chatlyn.

Navn som Peeter Suur (Peter den Store) eller Aleksander Suur (Aleksander den Store) er ikke tillatt som fornavn. Om derimot familienavnet er Suur, så vil det være tillatt med Peeter og Aleksander som fornavn. (*Postimees* 19.4.2002)

Universitetsjubileum

I år fann universitetet i Tartu endå ein gong høve til å feira eit jubileum. Dette skjedde 3. og 4. mai for å markera at det var 370 år sidan grunnlegginga, og 200 år sidan gjenopninga. President Arnold Rüütel og universitetsrektor Jaak Aviksoo planta i høve jubileet eit eiketree som skal veksa seg inn i framtida.

Universitetet har røtene sine i "den gode svenske perioden" under Gustav II Adolf, og etter å ha vore ute av funksjon ein periode vart det opna på nytt i 1802 då Aleksander I var tsar i Russland. Kong Carl XVI Gustav og president Vladimir Putin var som representantar for Sverige og Russland inviterte til jubileet, men dei karane var altfor opptekne til å koma. Eit par dagar seinare var likevel svenskekongen saman med dronninga si i Tallinn då den svenske kyrkja i byen (St. Mikaelsskyrkja) vart innvigd på nytt. Og i Haapsalu var dei til stades ved opninga av eit museum som fortel om kystsvenskane i Estland. (*olm*)

Utdanning og forskning

Undervisningsminister Mailis Rand (27) klarer å skape blest om seg og departementet sitt. Hun uttalte seg forsiktig ved tiltredelsen, bare ett år igjen før valgperioden løper ut og kortene skal legges på nytt.

Fra høsten blir det ved høgskolene innført et nytt system som skal lede studentene fram til *baccalaureate*-graden på tre år og til magistergraden på fem år. Blant annet skal dette føre til at estiske eksamener blir sammenlignbare med eksamener i andre land.

Universitet og høgskoler fungerer på den måten at staten bestiller uteksaminerte

studenter og gir bevilgninger i forhold til stipulerte omkostninger med å utdanne et visst antall unge. Staten kommer nå hovedsakelig til å bestille magistre i åra framover, blir det meldt.

Undervisningsdepartementet skal fra høsten av hete Undervisnings- og forskningsdepartementet.

Høsten 2001 ble dette departementet flyttet til Tartu og er det eneste som ligger utenfor hovedstaden. Minister Rand erklærte som nytnevnt at det kom hun ikke til å gjøre noe med ettersom hun muligens kom til å sitte en relativt kort tid. Siden har hun kommet på andre tanker. (*Postimees* 27.3.)

Drosje i Tallinn

Et par tusen drosjer kjører omkring i Tallinn. Ikke alle på en gang, selvsagt. På det meste er bortimot ett tusen i aksjon samtidig. På drosjeholdeplassene er det bare plass til 171 av dem, så mange må holde koken uten passasjer i baksetet.

Det er lett å komme inn i gamet. Derfor er det også svært varierende kvalitet på sjåfør, bil, kunnskap og redelighet. Avisen Äripäev gjorde en undersøkelse som ble trykt 13. mars. Ifølge den er drosjefirmaet Tulika det mest pålitelige. Noter deg derfor det navnet. Du er ikke nødt til å ta den første og beste drosjen og kan gi deg tid til å se om bilen er merket med firmanavnet Tulika takso.

Utlendingene er et ettertraktet bytte for dem som vil tjene ekstra. Undersøkelsen Äripäev foretok viste at noen sjåfører kunne ta både dobbel og tredobbel takst av passasjerer som kom ferske til landet og hverken kjente prisnivået eller de virkelige avstandene. Både flyterminalen og havneterminalen har gjennomgått kraftige ansiktsløftninger. Nå må det neste være å heve nivået på drosjetjenestene, mener avisa. (*jv*)

Sightseeing med mobiltelefon

Et telefonkart over byen Tartu beregnet på turister ble offentliggjort 9. april. I tillegg til gatenavn og annet som tradisjonelt hører med på et kart, er det avmerket 71 telefonnummer. Turisten kan slå nummeret og få en gaiding om stedet på estisk eller engelsk.

Innen utgangen av juni vil det foreligge flere kart over forskjellige deler av Estland og med til sammen ca. tusen telefonnummer til severdigheter. Når en slår nummeret, får en i et minutt tid en orientering om det aktuelle stedet. Minuttprisen er den dobbelte av vanlig takst for mobiltelefon, og noe dyrere på engelsk enn på estisk. (*jv*)

Økonomisk vekst

Analitikerne konstaterer at den globale lågkonjunktura er mer langvarig og har gått djupere enn antatt. Baltikum er imidlertid et område som tross alt viser vekst. Det blir regnet med en økning i bruttonasjonalproduktet (BNP) på mellom 4 og 5 prosent både i år og neste år.

Nedgangen i verdensøkonomien gir ikke store forhåpninger om økt eksport. Derimot vil oppgang i privat konsum og voksende investeringer sørge for at hjula sviver stadig fortore.

Estland er det mest liberalistiske av de tre. På økonomspråk ville det hete at estisk økonomi er den mest åpne av de tre baltiske. Estisk eksport har for en stor del gått til Sverige og Finland. Estland må forholde seg til det faktum at økonomien i disse to landa i fjor slo om fra rask vekst til stagnasjon og nedgang.

I Baltikum er det nå Latvia som vokser raskest. BNP-veksten var i fjor oppe i 8 prosent. Eksporten føk i været med 12 prosent. Så høgt vil det ikke bli i år. Litauen kan notere låg inflasjon og høg arbeidsledighet. (*ay*)

Røykelov

Før vi er ute med neste nummer, kan Estland ha fått verdens strengeste røykelov. Den er særlig tenkt å ta hensyn til mulige fosterskader og utmåler fengselsstraff for røykende mødre under graviditeten. Dette kan loven gjøre med henvisning til straffelovens paragraf om straff for "med vilje å volde en annen person skade". Ingen kan i våre dager ha unngått å få med seg informasjonen om de uheldige virkningene av tobakksrøyking. Også andre røykende personer i den gravides nærhet kan bli dratt til ansvar.

Årsmøtet i Norsk-estisk forening

Årsmøtet ble holdt i lokalene til Foreningen Norden, Harbitzalleen 24 i Oslo med ca. 25 medlemmer til stede. Foreningen har ca. 150 betalende medlemmer spredt over hele landet.

Årsberetning og arbeidsprogram ble godkjent. Estlands-nytt skal ut med minst tre nummer i arbeidsåret. Det er viktig å verve flere medlemmer for å klare utgiftene. Prosjektet Estland i fokus gav nyttige erfaringer, og det vil bli forsøkt med nye former for møteaktivitet. Tilbudet om kurs i estisk blir oppholdt. Foreningen vil gå videre med nettsted-planene.

Regnskap og budsjett. Finansieringen av Estlands-nytt er den største utgiftsposten. Foreningen håper å kunne spare penger når trykking og utsending blir utført i Tallinn. Salg av lærebøker og kassetter, som gav gode inntekter i 2001, kommer ikke til å være så innbringende i inneværende år; budsjettet justert ned til 2000 kroner. I regnskaps-sammenheng bør det stå sak/ prosjekt. Personer blir eventuelt nevnt i årsberetningen.

Kontingenten stiger neste år til kr 250 for ordinært medlem, 150 for pensjonister og studenter, 75 for familiemedlemmer, 500 for bedrifter og foreninger.

Valget. Leder Martin Killi, sekretær Kaarina Ritson og styremedlem Kai Olaf Lie stod ikke på valg. Valgkomiteens forslag ble fulgt: Else-Jannike Kuum ble gjenvalgt som nestleder, ny kasserer er Svein Hagelund valgt for to år, nytt styremedlem Siri Berg valgt for to år, nytt varamedlem Åge

Korneliussen valgt for ett år. Ny valgkomité: Arne U. Sandvig. Kjersti-Ann Hagelund og Iver Berg-Olsen. Ny revisor: Arne U. Sandvig.

Årets estlandsvenn. Det er blitt en fin tradisjon å framheve en person som har gjort en innsats for Estland. Denne gangen gikk blomstene og diplomene til Arne U. Sandvig. Forslagsstiller var Ivar Otto Iversen. Anbefalelsesbrevet hans er gjengitt annet sted i bladet.

Kunstnerisk. Enel Melberg vil være kjent fra spaltene i Estlands-nytt og sannsynligvis også som forfatteren av bøker som du har lest. Hun stod for det kunstneriske denne gangen og høstet applaus for opplesningen av egne tekster.

Superminister

Blant europeiske regjeringer kommer den estiske plutselig på en femteplass med hensyn til andel kvinnelige ministerposter. Dette oppnår Estland selv om en av kvinnene i statsråd har overtatt roret i to departementer. Liina Tõnisson (f. 1940) er både handels- og kommunikasjonsminister. I tillegg fungerer hun som statsminister når Siim Kallas befinner seg utenfor landets grenser eller har ferie.

Og enda er ikke den energiske damas energi oppbrukt. Plutselig ble offentligheten oppmerksom på at hun satt som styremedlem i et privat busselskap, Mootorrei AS. Ettersom hun i egenskap av kommunikasjonsminister kunne påvirke markedsandeler osv. når det gjaldt busstrafikken, ville det si at hun hadde muligheter for å mele egen kake, eller i hvert fall kaka til busselskapet. (ay)

Språklig rikdom

Det fins enorme språklige rikdommer i Estland. På det lille arealet er det likevel plass til tre hoveddialekter. Innenfor disse er det åtte dialektområder som kan inndeles i 116 underdialekter. Dessverre fins ikke hele denne rikdommen lenger ute i landskapet. Mesteparten er bevart på dialektarkivet.

Esterne gjenerobrer Tallinn

Det viser seg overraskende at i løpet av en tiårsperiode har prosentdelen estere økt klart i alle deler av den estiske hovedstaden – til og med på Lasnamäe. Dette er nå den eneste bydelen der mer enn halvparten av innbyggerne er russere. Samtidig er det den folkerikeste bydelen, så den gir sterkt utslag når en adderer tall fra hele byen. Fra 1989 til 2000 var det for esternes del følgende utvikling:

Haabersti	47,4	51,7
Kristiine	55,5	67,1
Lasnamäe	31,7	34,7
Mustamäe	53,9	59,7
Nord-Tallinn	35,3	43,4
Nõmme	72,5	81,8
Pirita	86,3	88,9
Sentrum	44,1	68,1
Totalt	47,4	53,7

Den prosentvise økningen har vært størst i sentrum (24 %). I den samme perioden har det totale tallet på russere i hovedstaden gått tilbake fra 41,2 % til 36,5 %. Vi fører ikke opp særskilt tall her for andre etniske grupper som ukrainere, hviterussere osv.

Etter at Estland gjenvant selvstendigheten, har fødselstallene gått drastisk ned. Lågest er de i Tallinn som er sentrum for den økonomiske veksten. Særlig hovedstadskvinner født i 1970-åra har utsatt barnefødsler for i stedet å gjøre karriere. De neste 5–10 åra vil vise om det virkelig bare er tale om en utsettelse. Estland vil i så fall kunne få en gjennomsnittsalder for førstegangsfødende som ligger klart høyere enn det som er vanlig i de fleste andre land.

I løpet av 2001 gikk innbyggertallet i Estland ned med ca. 5000. Nedgangen var litt mindre enn foregående år. Per 1.1.2002 var det 1 366 723 innbyggere, noe som er på nivå med første del av 1970-åra.

Tallene fortalte videre at 54 % var kvinner og at 66 % bodde i byene.

Nedgangen i fjor hadde to årsaker: låge fødselstall og større utvandring enn innvandring. Det ble i 2001 født 12 545 nye estere mot 13 089 året før. (jl, Eesti Ekspress 21.2., HeSa 13.4.2002)

Hjemmebrent til turistene

Turismen er blitt en viktig næring i det selvstendige Estland. Til fremme av næringen blir det utdelt årlige priser for beste idé. En slik prisvinner er **Meelis Möttus** som gjorde skogsbrødrene til innhold på opplevelsereiser. Han bygde "Skogsbrørens hus" på gården sin i Mõniste i Sør-Estland. Der får turistene presentert historien til den nasjonale estiske motstandsbevegelsen. Han får se på bunkers og også overnatte i dem, og treffe gamle skogsbrødre som forteller om sine erfaringer.

Nå er Möttus ilagt bøter for brudd på alkohollovgivningen, for ikke bare ble det vist hvordan skogsbrødrene laget hjemmebrent, det var også mulig å smake på drikken. Det var nytteløst å vise til det historiske faktum at hjemmebrenning hadde vært temmelig utbredt blant skogsbrødrene. Politiet lot seg ikke engang formilde da bonden kunne fortelle at daværende statsminister **Mart Laar** i fjor hadde besøkt stedet og nytt de edle (?) dråpene.

Tidligere landbruksminister **Iivari Padar** foreslo at hjemmebrenning skulle bli tillatt i Sør-Estland som et middel til å fremme reiselivet. Nåværende lovgivning setter to års fengsel som maksimumsstraff for framstilling av hjemmebrent i salgsoyemed. (JL)

Narva blir estisk

Per 1.1.2002 var nesten 36 % av innbyggerne i Narva estiske statsborgere. Samtidig var nesten 35 % uten statsborgerskap og 29 % hadde tatt russisk statsborgerskap. Tallene er historiske, for det ble for første gang registrert flere med estisk statsborgerskap enn med "grått pass".

Den russiske delen av befolkningen i Narva er 86 %. Esterne utgjør litt over 4 %. Tallet på estere i Narva steg med 57 individer fra 2001 til 2002. Det er registrert mindre enn 3 % ukrainere og liknende tall for hviterussere. Finnene utgjør om lag én prosent. (jl)

Ann-Elin Slettahjell: Midt-Norge

Lederen for Estlandsforeningen i Midt-Norge, Ann-Elin Slettahjell, ble valgt til Årets estlandsvenn 1999 (se Estlands-nytt nr. 2, 2000). Hun har absolutt ikke lagt seg til å hvile på laurbæra. I begynnelsen av mars sendte hun redaksjonen en rapport om litt av aktiviteten. Der hun i teksten beskjedent skrev "undertegnede", har redaksjonen satt inn fullt navn. Se ellers annet sted i bladet lista over viktige adresser og telefonnummer i Norge og i Estland.

Foreningen

Estlandsforeningen i Midt-Norge hadde sitt årsmøte på KVT (kristen videregående skole Trøndelag) 14. februar. Vi var til sammen 40 medlemmer samlet. I alt har foreningen 210 medlemmer. Leder er Ann-Elin Slettahjell. I styret sitter ellers Lars Høiseith, Torstein Gustad, Bodil Dørdal, Willy Danielsen; og varamedlem Øystein Digre.

Trønderheimen i Tapa

I Midt-Norge skjer det mye på estlandsfronten. Vi holder på med hjelpesendinger, men ikke i så stor grad som før. Lagerkapasiteten er liten for tida, og vi har vedtatt at det er viktig med annen form for hjelp også.

Foreningen er blitt huseiere i Tapa. Vi kjøpte politistasjonen i Tapa for to år siden, og nå er politiet våre leietakere. Det synes vi er helt strålende!

Huset er renoverert innvendig ganske mye. Her er det gjort ferdig rom for overnatting, og eget kjøkken og bad er pusset opp. Skal du på ferie i Estland, anbefaler vi å bo på "Trønderheimen" i Tapa for en billig penge: hundre norske kroner per døgn og person. Har du andelsbrev i huset, kan du bo tre netter gratis i løpet av ett år. Huset er godt utstyrt og vi har en trivelig familie som er husfolk. De bor i huset og tar vare på det.

Ønsker du overnatting, så ta kontakt med Ann-Elin Slettahjell, eller ring til Aivar Nummik i Tapa, tlf. +372 70010. Du er hjertelig velkommen hvis det er ledig plass. Det er mange som bruker huset, så det lønner seg å være ute i god tid.

Fra innvielsesfesten 25. mai 2001, Ann-Elin Slettahjell og Anna Follestad, begge lærere på KVT.

Takrenner er skiftet rundt hele huset og innvendig er varmeanlegget skiftet. Formann Bjørn Follestad i stiftelsen for huset gjør en god jobb når det gjelder å ta vare på Trønderheimen.

I Tapa driver metodistkirka loppemarked med klær fra Norge. Med de innkomne midlene har de greid å pusse opp hele kirka. Flott gjort!

Barnehage

Første mai starter vi barnehage for vanskeligstilte barn her i Trønderheimen. Flere dugnadsgjenger fra Midt-Norge har vært i Tapa og jobbet for å få barnehagen ferdig til bruk. Dette bli i første rekke en korttidsbarnehage åpen 10-15. Annenhver lørdag skal det være åpent lekested for handikappede barn med mødre. Målet er å avlaste mødrene litt, stelle godt med mor og barn og gi dem god og næringsrik mat.

Hver dag skal det være full næringsrik middag til alle barnehagebarna. Til frokost blir det servert brødskive eller mysl i med jogurt. Vitaminer skal alle ha hver dag!

Helje Nummik og Ülvi Kannel, mor og datter som bor i huset, skal drive barnehagen. De har vært i Norge på hospitering i Dronning Maud barnehage i to uker, noe som var svært vellykket både for estlenderne og for de norske som arbeider i barnehagen. Det ble knyttet mange fine vennskapsbånd, og Helje og Ülvi blir ønsket velkommen tilbake senere.

Alt dette koster penger, og alt blir drevet ved innsamlinger. Det er mange ivrige estlandsvenner som stiller opp på utlodninger, loppemarkeder, estlandskvelder. Stor takk til dem. Når det gjelder driften av barnehagen, går det på fast givertjeneste hver måned. Har du lyst til å være med, så bare ta kontakt med Ann-Elin Slettahjell.

Kompetansesenter

Ellers vil vi bruke Trønderheimen til et kompetansesenter for området rundt Tapa. De første kursdagene er allerede avholdt for helsepersonell. Dette ble svært godt mottatt. Neste kurs blir i april.

I praksis på Narva poliklinikk. Veileder Gerd Brenno Sørum. Til venstre overlege Valentina Mischenkova.

Vi har også planer om å arrangere kurs for enslige mødre som kanskje har behov for litt påfyll av kunnskap, eksempelvis i datateknikk.

Hjelpepleier-elever

KVT fortsetter praksisen for hjelpepleier-elever i Estland to ganger per år. Vi er nå inne i det sjette året i Narva og Tallinn. Vi besøker også forskjellige diakonipunkt der elevene får være med ut og se hvordan arbeidet blir gjort. Elevene våre opplever dette som svært lærerikt på mange måter. De treffer mange hyggelige mennesker og de knytter vennskapsbånd for livet. Mange av elevene har vært med på fødsel i Narva og på den måten fått egne barn der som de følger opp.

Denne kontakten i Narva har ført til mer samarbeid med Midt-Norge. Nord-Trøndelag Sanitetsforening har sendt mange hjelpesendinger og har vært der borte på besøk flere ganger.

Gauldal kommune

Dette har hatt stor betydning for Narva og Nord-Trøndelag. Midtre Gauldal kommune har vedtatt å være vennskapskommune med Narva, og de legger nå en plan for oppbygging av eldreomsorg i Narva. Her skal det være undervisning og hospitering, noe Narva sosialkontor har bedt om.

St. Olavs hospital i Trondheim har engasjert seg i Narva sykehus og ønsker å være med på å forebygge sykehusinfeksjoner. Vi er jo kjent med at Narva har et høyt tall HIV-positive og AIDS-syke. Dette tror vi at vi kan være med og gjøre noe med. Det er mulig med midler fra sosialdepartementet i Norge.

Diakonisykehuset i Tallinn

I Tallinn har vi praksis på Diakoonia Haigla. Også her er det nå satt i gang et prosjekt mot sykehusinfeksjoner. Ann-Elin Slettahjell er leder for prosjektet som får støtte fra sosialdepartementet i Norge og Menighetsstøterhjemmet i Oslo.

Hele sykehuset skal i løpet av dette året restaureres og det skal inn forskjellig hygienisk utstyr og maskiner. Vinduene er allerede skiftet med hjelp fra Indonesia.

Her er undervisningen i full gang, og Lovisenberg diakonale sykehus i Oslo er tvillingsykehus med Tallinn. Det er planlagt hospiteringer på Lovisenberg, og hygienesykepleier Bjørg Irene Normann reiser over for å undervise i hygiene. Timeplanen har ellers temaer som etikk, kommunikasjon, sårstell, generell sykepleie, ernæring osv.

Det skal også bygges opp en Hospice-enhet for alvorlig syke og døende pasienter. Det er ingen tradisjon i Estland for omsorg for døende i institusjon. Sykepleiere fra Norge skal reise over og arbeide som rollemodeller i perioder på 2–3 uker. Dette vil bety mye for formidling av kunnskap.

Menighetssesterhjemmets høgskole har praksis her for studentene sine. I skrivende stund er det fem studenter i diakonissepraksis. Den 11. mars reiser det over fire studenter som skal være i sykepleierpraksis i ni uker. Og 4. april kommer det ytterligere tre studenter som skal være i seks uker.

Gjensidighet

Erfaringsene viser at elever og studenter blir godt mottatt, og esterne ønsker at de skal komme tilbake og være rollemodeller i sykepleien. Overlege Tamara ved rehabiliteringssenteret i Narva sa i høst da vi fra KVT skulle dra: "Vi kommer opp på et høyere nivå for hver gang dere er her. Kom

Første kursdag i Tapa for helsepersonell. Forelesere: Anna Follstad, Kari Brevik, Kjellrun Kolås.

tilbake og lær oss mer!" Det var en flott attest å få! Vi har sykepleie og diakoni å lære bort. Andre ting har de å lære oss. Det er et svært interessant og givende arbeid å være med på. Vi håper vi kan fortsette lenge enda.

Tur til Estland

Vi drar på tur til Estland fra 24. mai til 2. juni. Vi skal besøke Tapa, Rakvere, Haapsalu og Hiiumaa. Det er første gangen vi besøker Hiiumaa, og det gleder vi oss til.

Turen starter i Trondheim, går over Storlien til Stockholm der vi reiser med Silja Line til Helsingfors. Der vil vi besøke Tempelkyrkan før vi drar videre med hurtigbåt til Tallinn.

Turen koster NOK 4350. Har du lyst til å være med, må du raskest mulig ta kontakt med Ann-Elin Slettahjell, for det er mange som allerede har meldt seg på.

Hjelparbeid

Forskjellige menigheter og kristne sammenslutninger gjør fortsatt en stor innsats for fattige, sjuke og svakstilte i Estland. Her nevner vi spesielt to prestefruer fra Trøndelag.

Ann-Elin Slettahjell står bak stiftelsen Estlandsforeningen Midt-Norge. De holdt basar i fjor og fikk inn 140 000 kroner til politihuset i Tapa – som de har kjøpt, restaurert og døpt til Trønderheimen. (Se Slettahjells rapport annet sted i dette nummeret).

Også Solveig Bergsland har tidligere mest vært aktiv i Trøndelag. Nå har hun utvidet virkefeltet og fått med seg baptistmenigheten på Ålgård. Gode støttespillere der er Kjell Sveta og Ole Johan Skjæveland. En basar på Ålgård i april gav 85 000 kroner til barnehjemmet og dagsenteret for gatebarn i Peeteli kirke i Tallinn. Solveig fikk også inn en del i Stavanger, Bergen og på Tonstad. Hun hadde med seg to gutter fra barnehjemmet som viste breikdans. (jv)

Løten-sangere på Estlandstur

Av Jorun Ottosen

Tidlig om morgenen onsdag 24. april dro Nordbygda Sangforening ut fra Myklegard i Løten på en fire dagers tur med Estland som mål. Reiseleder var Per Johan Krogstie.

Under bussturen fra Løten til Stockholm fortalte han litt om hver passert kommune så vel på norsk som på svensk side av grensen. På denne måten ble den lange reisen både lærerik og interessant.

Turoperatør var det svenske busselskapet Kolabussen fra Åmotfors og Kjell Olav Lindblom var sjåfør som spedde på med muntre historier og gode opplysninger.

Fra Stockholm gikk reisen med skipet Regina Baltica til den estiske hovedstad Tallinn med ankomst torsdag morgen 25. april.

Sammen med nordmannen Knut Roman-Aas fra Raufoss, som i perioder er bosatt i Keila 25 km syd-vest for Tallinn, og med de estiske esperantovennene Mare Kristjuhan, Ahto Siimson og Valev Kruusalu hadde Per Johan Krogstie lagt opp programmet for oppholdet i Estland.

Aller først var det besøk på markedsplassen og kjøpesenteret Kadaka Turg der vareutvalget er enormt og prisnivået gunstig for oss nordmenn. Men for landets egen befolkning med svak kjøpekraft er prisene høye nok.

Etter å ha tatt inn på hotell Central, dro koret til St. Mikaelkirken (Mihkli kirik) i byen Keila. Med det norske flagg i spissen gikk sangerne i prosesjon inn i den gamle og vakre middelalderkirken der sogneprest Joel Siim ønsket velkommen på tysk og reiselederen tolket ham til norsk. Innledningsvis ble de to lands nasjonalsanger sunget innen stedets kirkekor og Nordbygda Sangforening holdt konsert sammen.

Etter servering og kort samvær i kirkens sakristi dro

nord-bygdingene til en restaurant i tettstedet Loo utenfor Tallinn. Her hadde de bunadskledde og lystige medlemmene av Maardu-Loo-koret invitert til en fest som tross språkproblemer ble uforglemmelig.

Mens deltakerne nøt en velkomstdrink, ble forsamlingen ønsket velkommen med en tale på estisk som ble tolket via esperanto til norsk. Deretter svarte Nordbygda Sangforenings formann, Henning Hågensen, på norsk, og hans tale ble så via esperanto tolket til estisk. Tolker var Mare Kristjuhan og Per Johan Krogstie.

I begge taler ble det nevnt hvilke fellestrekk estere og nordmenn har. Det ble i særlig grad fremhevet at begge folk er glade i sin nasjonale kultur og i sin sangskatt, og at folket ved å synge har overvunnet mismot i lange år med fremmed herredømme. Enten dette har vært nazistisk eller kommunistisk, så har målet vært å tilintetgjøre mindre etniske grupper og landene deres.

Det ble spist og drukket og deretter danset til toner fra et gammeldansorkester til ut i de små timer, og stemningen var den aller beste tross språkproblemene.

Reiseleder og esperantist Per Johan Krogstie og hans estiske språkfeller forsøkte å løse disse ved på et avtalt tidspunkt under festen å dele ut læremateriell i esperanto til samtlige festdeltakere.

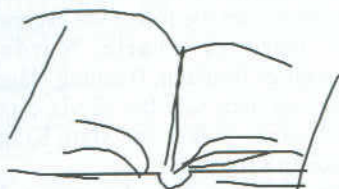
På hjemturen, som gikk over Helsinki og Stockholm med besøk i Gamla Stan, ble det holdt prøveleksjon i esperanto.

Det estiske koret vil også bli tilbudt undervisning i det nøytrale verdensspråket av sitt lands esperantister, og om det skulle bli et nytt møte mellom de to korene, for eksempel ved en gjensitt hos Nordbygda Sangforening, vil alle sangere fra begge land kunne kommunisere direkte og uten tolk på esperanto.

Inngangsprosesjon til konsert i St. Mikaelkirken i Keila. Flaggbærer er Henning Hågensen, formann i Nordbygda Sangforening. (foto: Ahto Siimson)

Jan-Ivar Byrkjemoen:

BØKER

Baltisk historie

Peter Kyhn: *De baltiske landes historie*. Serien Det 20. århundredes historie. København 2001, 111 sider, kr. 98.

Bogen, der udkom medio december 2001, beskriver i hver sin del Estland, Letland og Litauens historie i det 20. århundrede. Ændringerne for landene har være enorme i perioden. De er gået fra blot at være politisk farlige ideer hos en mindre gruppe nationalt vakte over etableringen som nationalstater umiddelbart efter første verdenskrig til den sovjetiske besættelse, der afbrudt af nogle få års tysk besættelse varede fra 1940 til 1991. Sammen oplevede landene en "syngende revolution", der førte til genoprettelsen af selvstændigheden i 1991. Nu er de ved at opbygge deres egne lande igen – et sted mellem Norden og Centraleuropa.

I de sidste år af 1980'erne opstod der i Danmark en folkelig sympati med de baltiske folks frihedsbestræbelser og en forståelse af, at Danmark var ved at få tre nye nabolande. Fra dansk side ydede man betydelig politisk støtte til frihedsbevægelserne, og denne støtte, både af politisk og økonomisk karakter, er fortsat efter deres genvundne selvstændighed i august 1991.

Danmark er sammen med Sverige og

Finland i front, når det gælder det politiske fodarbejde for at få landene ind i EU, Danmark presser hårdt på for at få landene med i en ny NATO-udvidelsesrunde, og Danmark er blandt topscorerne, når det gælder økonomisk bistand til landene. Formålet med denne indsats er at skabe mulighed for at de baltiske lande kan blive til velstående, demokratiske markedsøkonomier omgivet af udenrigspolitisk stabilitet.

De baltiske landes historie er sammen med de tilhørende netbaserede, dansk-sprogede kildesamlinger og arbejds-spørgsmål beregnet på undervisning i historie og samfundsfag i gymnasiet og hf. Bogen kan anvendes både til undervisning i de baltiske landes historie og samfundsforhold hver for sig eller samlet, hvor man f.eks. kunne bruge den som projektoplæg og dele klassen op i tre til hvert sit land. Den kan også indgå i områdeundervisning i emner som fx anden verdenskrig, mellemkrigstiden eller Østeuropa efter 1989.

Om bogen og serien i øvrigt, se www.his2rie.dk

Bestilling: Frydenlund, Hyskenstræde 10,
1207 København K,
tlf. 33 93 22 12,
fax 33 93 24 12,
e-post: frydenlund@forlagene.dk

Statens kulturpriser

Statens kulturpriser ble overrakt 24. februar til fortjente kunstnere, andre kulturpersoner og forskere. De to store kulturprisene, hver på EEK 300 000, ble tildelt lyrikeren, essayisten og oversetteren Ain Kaalep (f. 1926) og komponisten Veijo Tormis. (f. 1930).

Bok om folkegruppene i Estland

Jüri Viikberg (koost.): *Eesti rahvaste raamat. Rahvusvähemused, -rühmad ja -killud. Summary. The book of Estonian nationalities. National minorities and ethnic groups – from the largest to the tiniest. Eesti Entsüklopeediakirjastus Tallinn 1999. 597 s. ISBN 9985-70-034-1.*

Denne boka om folkegruppene i Estland – om nasjonale minoriteter og om større og mindre etniske grupper – er utarbeidet av Jüri Viikberg (f. 1953), leder for dialektavdelinga ved Estisk språkinstitutt og dosent ved Den pedagogiske høghskolen i Tallinn. De 67 artikkelforfatterne tilhører forskjellige etniske grupper.

Som følge av den andre verdenskrigen og sovjetisk annekasjon (1940–91) har befolkningen, som før besto stort sett bare av estere, blitt ganske blandet. I 1989 utgjorde esterne bare 61,5 % av befolkningen. I dag (1999) er Estlands befolkningstall 1 445 580, av dette er 942 526 (65,20 %) estere, 406 049 (28,09 %) russere, 36 659 (2,54 %) ukrainere, 21 363 (1,48 %) hviterussere, 13 027 (0,90 %) finner, 3246 (0,22 %) tatarer, 2658 (0,18 %) latviere, 2338 (0,16 %) jøder, 2324 (0,16 %) polakker, 2206 (0,15 %) litauere, 1250 (0,09 %) tyskere og 11 934 (0,83 %) representanter for andre folkegrupper. Tidligere manglet vi en oversikt for disse andre gruppene.

Boka gjør greie for opprinnelsesland, morsmål og religion, og for hvordan de forskjellige er kommet til Estland og har tilpasset seg det estiske samfunnet. Artiklene er ordnet alfabetisk etter navnet på folkegruppa. Bruken av morsmålet i sosiale og kulturelle sammenhenger er også undersøkt. I tillegg til artikler om de enkelte gruppene tar boka for seg temaer som kulturell assimilering, språkholdninger i estisk utdannelse, estisk Ingermanland 1920–1940, befolkningen i Estland og Livland på 1700-tallet, språkpolitikken, statsborgerskapspolitikken, fremmed-

språklige stedsnavn, stedsnavn med referanse til etnisitet o.l., Nasjonalitetsforbundet, demografisk utvikling, migrasjon, minoritets- og befolkningspolitikk, etnisk og kulturell identitet, kultura autonomi, religiøse minoriteter som jødedom, islam og den romersk-katolske kirke, tre lokale språk (estisk, tysk, russisk), russifisering, nasjonalisme og sjåvinisme, rasisme og diskriminering, systematisering og formidling av befolkningsstatistisk informasjon.

Tabellen over folkegrupper som er registrert i Estland i perioden 1881–1997 gir tallopplysninger om 158 nasjonale eller etniske grupper. Ifølge den bodde det 18 nordmenn i Nord-Estland og til sammen 352 nordmenn, svensker og dansker i Sør-Estland i 1881. Det bodde flest nordmenn i Estland i 1897 da det ble registrert 160 individer. I 1934 var det 12 og i 1997 bare 4 nordmenn i Estland. Det bodde 44 dansker i Nord-Estland i 1881. De neste opplysningene som finnes, gjelder allerede hele Estland: 87 (1897), 228 (1934), 15 (1970), 6 (1979), 3 (1989) og 62 (1997). Inntil 1943/1944 bodde det en stor gruppe svensker på kysten og øyene; i 1934 ble det talt 7641 av dem. Etter krigen var det bare noen hundre igjen: 435 (1970), 254 (1979), 297 (1989) og 102 (1997). I 1934 bodde det 1088 finner i Estland. Etterpå steg tallet på bekostning av ingermanlandsfinner som var drevet ut av hjemlandet av sovjetregimet. I 1970 bodde det hele 18 537 finner i Estland. Deretter begynte tallet å gå ned på grunn av assimilering og flytting til Finland fra og med 1990.

Alalise rahvastiku rahvuslik koosseis aasta alguses [Nasjonsmessig sammensetning av befolkningen i begynnelsen av året]. http://www.stat.ee/wwwstat/content/E_S_RV_RK/1html Ott.Kurs@ut.ee

Hva leser esterne?

Riktigere spørsmålsstilling ville vært: Hva slags bøker kjøper esterne, for det har vi tall for. De tre mest solgte bøkene i Estland i 2001 var:

- 1 Jaan Kross: *Tahtamaa*, 12 365
2. Trafikkreglene, 12 000
3. Andrus Kivirähk: *Rehepapp*, 9827

På norsk foreligger tre tidligere bøker av Jaan Kross, og Andrus Kivirähk er nå innkjøpt av Pax forlag der Birgit Bjørck opplyser at *Rehepapp* blir utgitt i 2003. Norsk tittel er enda ikke bestemt, men vi skal sørge for å holde leserne våre orientert. (I mellomtida kan

en jo lese en gang til de bøkene som allerede er kommet på norsk.)

Bokmarkedet viser forøvrig at det i Estland er et enormt overutbud. Det har tatt tid å omstille seg. Vi gjengir noen tall fra tiårsperioden 1991–2000. Opplysningene er hentet fra Eesti Ekspress 14. mars 2002.

Vi ser at det i løpet av tiårsperioden er blitt en fordobling i antall titler. I samme periode har det totale opplagstallet for alle bøker skrumpet sammen til en firedel av det det var i 1991. Og utviklinga fortsetter, for forlagene sitter med enorme lager. Forlaget Koolibri som i fjor hadde en omsetning på EEK 55,3 millioner, har en lagerbeholdning verd ca. 14 millioner. For å rydde plass til nye titler, er det jevnlig bokskred. Folk løper til butikkene og kjøper bøker for EEK 10 per bok (dvs. ca 5 norske kroner). Hyggelig for forbrukerne, men etter billigsalget var det en drastisk nedgang i omsetningen av bøker til

normalpris. Folk hadde lesestoff for en stund, og de fant ut at det kunne lønne seg å vente litt med bokkjøp og se om det ikke skulle bli flere skred.

Nesten 600 forskjellige forlag kjemper om markedsandelene. De fleste har bare en eller to titler per år mens Koolibri i fjor hadde 250 titler, Ersen 182, Sinisukk 178 og Varrak 130. Koolibri har spesialisert seg på skolebøker og arbeidshefter. Den typen bøker kan forlaget selge i tre-fire år. Deretter må en ny eller en revidert utgave være klar, ellers tar konkurrenten markedet. Men at

bøker per capita	totalopplag i mill.	noen år, forklarer delvis den store l a g e r - beholdningen. Andre typer bøker har en kortere sesong.
14,9	23,3	Utenlandske partnere skruer også opp opplags- tallene. For overføring av rettigheter krever de ofte et mini-
10,2	15,9	
8,2	12,3	
5,7	8,6	
5,3	7,9	
4,4	6,7	
5,0	7,4	
4,1	6,0	
4,9	7,0	
4,1	5,9	

mumsopplag som f.eks. kan være på 3000 eksemplar og som da egentlig ligger godt over det markedet kan klare å ta opp. Med tanke på at estiske romaner er trykt på norsk i opplag på 800-1200, så forstår en at et tredobbelt antall bøker kan være vanskelig å selge i en befolkning med bare en million estisk-språklige.

Koolibri hadde i år 2000 en omsetning på 59,8 mill og 9,5 mill i fortjeneste, tilsvarende tall for forlaget Sinisukk var 14,6 mill. omsetning og 4,8 mill fortjeneste, og for Varrak 20,8 mill i omsetning og 4,5 mill profitt. (j-iB)

Nordisk lyrikkfestival

Nordisk ministerråd inviterte til litteraturdager i Tallinn 25–27. april. Norske forfattere til stede var Silje Vethal, Erlend Loe og Torgeir Rebolledo Pedersen. I løpet av de tre dagene var det mange forskjellige arrangementer. På noen av dem kunne det vært større publikumsoppslutning. Men de som møtte fram, fikk til dels uforglemmelige opplevelser. Den litterære gudstjenesten i Niguliste kirik 27. april bød på vakker musikk og diktlesning. Heidi Sarapuu var på plass i Kirjanike maja (Forfatterhuset) samme dags kveld med Varius-teateret og en flott forestilling som omfattet både dikt og dans. (jv)

Redaksjonen har mottatt *Bulletinen* nr. 1, 2002. Den blir utgitt av Kulturlaget Norge-Latvia og har mye interessant stoff både om Latvia og om aktiviteten i denne søsterforeningen. Adressen til laget er: Postboks 5136 Majorstua, 0302 OSLO.

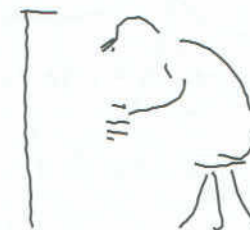
Arvo Alas hedret

I forbindelse med markeringen av Estlands nasjonaldag 24. februar, ble en rekke personer hedret med estiske ordener. Vi merket oss at Arvo-Jürgen Alas ble tildelt Den hvite stjerne, 4. klasse. Alas vil være kjent som oversetter av norsk, islandsk og dansk litteratur. I perioden 1992–96 var han Estlands ambassadør til Danmark, Norge og Island med residens i København.

Kirkelig vielse

Første desember 2001 trådte en ny familielov i kraft. Blant annet ble kirkelig vielse igjen rettsgyldig slik at estere som velger den varianten ikke behøver å ta borgerlig vielse i tillegg. Presten som skal vie ektepar, får tilleggsgutdannelse. Per 11. desember hadde 109 personer gjennomgått dette kurset og 69 prestene hadde til da fått godkjenning til å utføre handlingen. (jv)

Musikk

Sisask-sonate

Søndag 28. april var det premiere på Mjølkevegen-sonaten til **Urmask Sisask** i *Kinasamlinga*, Vestlandske Kunstindustrimuseum i Bergen. Verket var ein del av ein klaverkonsert der det elles var verk m.a. av Debussy.

Det spesielle med sonaten til Urmask Sisask, er at ein både spelar på tangentane og strengane inne i klaveret. Dette gjorde eit spesielt inntrykk på alle dei som opplevde han for fyrste gong.

Dei estiske kulturinnslaga har auka den siste tida i Bergen. Fleire har oppdaga både utøvarar og skaparar. Høgdepunktet var den omfattande markeringa Estland hadde i lag med Latvia og Litauen i september. (O. Engebø)

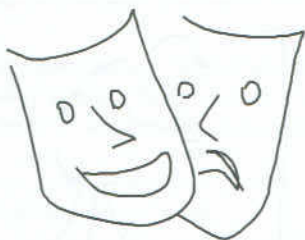
Sangfestival i Tallinn

De berømte store sangfestivalene i Tallinn blir holdt hvert femte år – neste gang i 2005. Men to år etter hvert storarrangement blir det holdt sang- og dansefestival for ungdom. Den er i år lagt til 28–30. juni.

Det er som vanlig mange påmeldte – hele 23 100 sangere og 9 500 dansere. Det maksimale tallet var på forhånd satt til 19 000 sangere og 7 300 dansere. Begrensning er nødvendig av hensyn til plassen på Kalev stadion og den stramme økonomien.

Denne kjempestore minifestivalen er en minst like minneverdig begivenhet som voksenfestivalen. Den bør derfor være et viktig moment når du planlegger tidspunktet for årets tur til Estland. (jv)

Karl J. Hansen:

TEATER

Det er ikke alle som er så gamle som en får inntrykk av når en leser Estlands-nytt. Der dreier det seg ofte om personer mellom 70 og 100 år.

Elmo Nüganen fylte 40 år den 15. februar. Han er ung nok enda til å bli betraktet som vidunderbarn og blir allment oppfattet som den beste regissøren i Estland i dag. Han har også høstet laurbær utenlands og kunne absolutt være et spennende innslag i Norge om et av de norske teatrene var forutseende nok til å hente ham hit. Mye avhenger kanskje av hvordan det går i filmdebuten. Han er regissør for det mest kostbare filmprosjektet Estland noen gang har kastet seg ut i: *Navna på marmortavla*. I viktige filmroller finner vi de første elevene fra teaterskolen som Nüganen har hatt ansvaret for.

FILM

Da Estland var en del av Sovjetunionen, var det obligatorisk feiring av kvinnedagen 8. mars. Markeringa av dagen har siden fått delvis nye former eller den blir demonstrativt "glemt". En kan vel si at denne gangen ble den i hvert fall husket av estisk fjernsyn (ETV) som 7. mars viste dokumentarfilmen *Fedrelandets skjønnhet* (Isamaa ilu).

Den var så fantastisk som bare det virkelige livet kan være. Eller muligens ville

forfatteren Andrus Kivirähk vært i stand til å finne opp tilsvarende personer. Den militante Anne Eenpalu leder en bevegelse som skal oppdra jentene til gode hustruer og mødre i eksemplarisk velstelte hjem. På den andre ytterkanten operer Tiina Jantson, tidligere skjønnhetsdronning som kurser småjentene i de nødvendige disiplinene som skal bringe dem til topps i missekonkurransene. Begge de to damene ser kvinneligheten som en av livets største verdier.

Ellers ser vi med store forventninger fram til en estisk spillefilm som heter *Navna på marmortavla*. Den bygger på romanserien *Nimed marmortahvilil* I-IV (1936-54) av Albert Kivikas, dvs. særlig på bind I der Estlands frihetskrig står i sentrum. Allerede før filmen er ferdig, blir den sammenlikna med Väinö Linna: *Ukjent soldat*.

OPERA

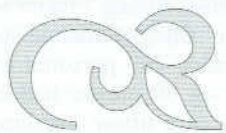
Estonia-operaen i Tallinn stod ferdig i 1912. Arkitekter var finnlenderne Armas Lindgren og Wivi Lönn. En rehabilitering av bygningen er ventet å bli ferdig i 2006.

Estonia har opera- og ballettsal med ca. 700 tilskuerplasser og konsertsal med 800 plasser.

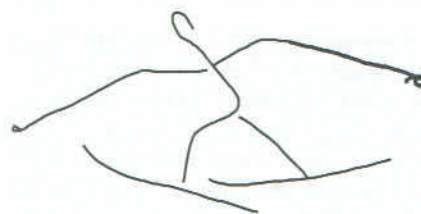
Det er 100 musikere ansatt, 56 dansere, 50 korsangere, 85 gutter i et guttekor, og 25 sangsolister.

Publikum sviktet de første åra etter den nye selvstendigheten, men billettsalget har etter hvert tatt seg sterkt opp. I gjennomsnitt er 70 %, av billettene solgt. Det totale publikumstallet i 2001 var 150 000. Av disse var femteparten finner. Finske reisebyråer tilbyr operapakker.

Repertoaret finner du på adressen www.opera.ee, og billetten kan du bestille på eve@opera.ee.

Edit-Mai Granhaugen:

IDRETT

De estiske langrennsløperne gjorde det skarpt i OL. **Andrus Veerpalu** og **Jaak Mae** tok gull og bronse på 15 km klassisk. Etter diskvalifisering av tysk-spanske Juhan Mühlegg avanserte Veerpalu dessuten til sølvplass på femmila. Veerpalus seier var Estlands første langrennsseier i OL-sammenheng. Skøyteløperen Ants Antson hadde vunnet gull på 1500-meteren i Innsbruck 1964, med det ble den gangen regnet som sovjetisk seier. Veerpalu ble derfor den første som fikk det estiske flagget til topps i en vinterolympiade.

Og Veerpalu var overlegen med 37 sekunders margin til Frode Estil på andreplass. Mellom andre- og tredjeplass skilte det 7 sekunder. Jaak Mae gikk inn inn til femteplass etter den klassiske delen av jaktstarten og hadde gode utsikter til å skøyte seg opp til medalje. I mølja var han imidlertid så uheldig å brette staven, og med et fall i tillegg endte han på niendeplass. Sterke prestasjoner dette også.

Nordmannen **Magne Myrmo** (59) så til at estiske ski hadde god glid. Han begynte i november 2000 som smører for de estiske eliteløperne. Han skal ha lovt å fortsette også neste sesong og smøre esterne gjennom VM. Også treneren **Mati Alaver** fortsetter.

Kort tid etter hjemkomsten fra Norge dekorerte president **Arnold Rüütel** de to løperne som hadde brakt landet så mye ære. Veerpalu fikk tildelt Estlands røde kors, første klasse, og Jaak Mae samme orden av tredje klasse. Denne ordenen, av fjerde klasse, hadde Mati Alaver fått allerede i fjor, av president Meri.

Tartu maraton

Den tradisjonelle skikonkurransen ble arrangert for 33. gang 9.-10. februar. Arrangementet var i år i en trengt posisjon både på grunn av olympiske leker i Salt Lake City og på grunn av værgudenes manglende samarbeidsvilje. President Arnold Rüütel gav startsignalet.

Etter hvert kom 2624 deltakere i mål på den 42 km lange distansen. De representerte 24 forskjellige land. På den kortere distansen på 29 km fullførte 426 deltakere. I fjor da løpet gikk under strålende forhold, var distansene 63 og 31 km.

Mildværet førte til at søndagens elitekonkurranse, som var en del av verdenskuppen i maraton, ble redusert til 27 km. Kvinner serien ble her vunnet av Elin Nilsen fra Norge. Nummer to ble Antonina Ordina, Sverige og på tredjeplass kom Örne Kurg, Estland. I herreserien ble det norsk dobbeltseier ved Håvard Skorstad og Jørgen Aukland. Bare 1,9 sekunder skilte disse to. Beste ester ble Ilmar Udam på ellevteplass.

Verdenskuppen

Sin vane tro vant Bente Skari igjen verdenskuppen på ski. Litt uvanlig var det at Kristina Smigun kom så langt nede som på fjerdeplass. På herresida vant svensken Per Elofsson foran nordmennene Thomas Alsgård, Anders Aukland, Kristen Skjeldal og Frode Estil. Deretter kom beste ester, Jaak Mae, på sjetteplass.

Ung tikjemper

Erki Nools gullmedalje i Sydney var Estlands første. Etter hvert kan det bli flere. Bare 22 år gamle **Kristjan Rahnu** satte tidlig i sesongen personlig rekord med 8081 poeng ved en konkurranse i USA der han studerer. Det var mer enn 700 poeng bak Nools sammenlagtrekord, men han slår Nool i fire greiner. Blant annet er han så rask til beins at han i tillegg til tikamp også kan delta på 100 mi EM om han vil.

Estiske folkedrakter

frå side 40

Kleda vart vanlegvis laga av heimevove ull- eller lintøy. Garnet vart farga med lokale plantefargar. Grunnanelane av drakta var lenge ufarga: Linkleda vart kvitbleikte, ytterkleda var for det meste av naturull i brunt, svart eller sauekvitt. Tidleg på 1800-talet begynte indigo å breie seg som farge på ytterkleda og alt ved midten av hundreåret hadde blå ytterklede erobra nesten heile fastlandet.

Husdyrhaldet gav sauefellar til pelsar. Villdyrskinn kunne vere til pynt på pelskleda eller dei vart sydde til vinterluer. Eit statussymbol for meir velstående karar var bukse av semska skinn. Den vanlege fotbunaden var tæser av nautskinn. Støvlar og sko høyrde sjeldan med til bondekleda. Øyane var eit unntak, for der gjekk folk i lèrsko til festbruk alt på 16–1700-talet.

Kulturkontaktane

Gjennom hundreåra har danskar, tyskarar, svenskar, polakkar og russarar styrt i Estland. Nokre element frå kledemotane til herskarane vart alltid fanga opp av bondefolket. Impulsar kom også frå grannane. Sambandet over Austersjøen viste seg i impulsar frå skandinaviske kledemotar. I dei nordlege kystområda kunne ein støyte på svenske og finske element. I dei sørlege delane av landet kom det inn latviske og russiske element.

Utviklinga frå førhistorisk tid

Skikken med likbrenning heldt seg til fram på 1100-talet, og ein har derfor ikkje arkeologisk materiale om klededrakta før frå 1000–1200-talet av. Mest informasjon har ein kunna finne om festkleda til kvinnene, mindre om mannskleda.

Ein grunnleggande del av kvinneedrakta var den langerma serken. Over den drog kvinnene ei ermelaus sid kofte, eller dei sveipte ein stakk om hoftene, som dei heldt oppe med eit belte. Over akslene kasta dei ei kappe av lin eller tjukt ulltøy. Ungmøyane

hadde jentebore av ymse slag. Dei gifte kvinnene gjekk med konehette eller konelin som like eins fanst i mange ulike utformingar. Eit felles drag med andre finsk-ugriske folkeslag (finnar, vatjarar, issurar, mordvinar) er hoftekluten eller hoftekledet som vart festa til beltet, vanlegvis på venstre side. Forkleet var i bruk på eit mindre område (Saaremaa og nordkysten) og vart truleg vanleg på 1400- og 1500-talet etter førebilete av motedrakta. Rundt leggene vart det sveipt vindingar, dvs. lange lintøystrimlar, fotbunaden var skinn tæser.

På 1600-talet skjedde det fleire store endringar i klededrakta. I Nord-Estland begynte kvinnene å gå med ein ermelaus serk, og over den ei kort rynka skjorte. Eit førebilete for denne moten var klededrakta til dei svenske bøndene som hadde slått seg ned i dei nordlege kystområda og ute på øyane. I staden for den tidlegare omslagsstakken begynte kvinnene å gå med ein einsfarga smal, samansydd stakk som til finbruk fekk påsydd farga glasperler i nedste kanten. For gifte kvinner vart det vanleg med små konehetter av lintøy. I Nord-Estland fekk karane seg knebukse; til festdrakta høyrde det ein høg filthatt og støvlar eller sko.

På 1700-talet tok den nordestiske folkedrakta igjen opp nye trekk. Kvinnene tok i bruk den moderne vide stakken. Den var først einsfarga, men frå midten av hundreåret vart det vanleg å sy han av stripet tøy. Det vart stadig vanlegare med kjøpegoods som silkeband, metallkniplingar, paljettar og knappar. I drakta til dei nordestiske kvinnene dukka det opp ein blomstersaum med barokke element, og dei begynte å gå med silkeluer som dei stiva opp med papp.

Før 1700-talet forandra kleda seg heller lite i dei sørlege og søraustlege delane av fastlandet. Både dei gamle kledeformene og den geometriske prydsauken på kvit lin heldt seg. Mot slutten av hundreåret blir så etter kvart den kvite linsaumen erstatta med rød bomullstråd

som dei russiske kramkarane hadde med seg. På ytterkleda vart det sydd røde ullsnorer til pynt.

Tidleg på 1800-talet kom det inn nye element i folkedrakta, og dei stamma frå motelekda: korte plagg for kvinner og menn, trøyer og vestar. Ved sida av dei gamle folkelege ornamenta kom det mønster henta frå moteblada. Til pynt på kleda brukte folk stadig oftare kjøpte blonder, band osv. Kjemiske fargar gjekk ein sigersgang og forandra heile fargeskalaen i klededrakta. Farging vart teknisk sett enklare og fargane vart skarpere. Somme stader kom det rutete stakkar i staden for dei stripe, og snart begynte kvinnene å gå med kjolar i rutete stoff, noko som eigenleg var byfolks vis å kle seg på.

Midt på 1800-talet slutta stort sett mennene på fastlandet å gå i bondekleda. Dei begynte tidlegare og meir allment enn kvinnene å dra utanfor landsbyen på sesongarbeid, eller flytte til byane. Slik utgjorde dei den rørlege delen av bygdefolket og tidlegare enn kvinnene tok dei opp bymåten i kledeskikken.

Påverknad utanfrå kunne likevel ikkje endre heilskapspreget ved den estiske folkedrakta som skilde seg klårt frå kleda til alle grannefolka. Det mest avgjerande for kledeskikkane var bondekonservativismen og kontinuiteten i landsbysamfunnet.

Klededrakta som sosial markering

Den estiske folkedrakta reflekterer mellom anna også dei ulike livsfasane.

For eksempel var det eit klart skilje mellom gifte og ugifte kvinner. Dette vart først og fremst vist med hovudplagget som var det mest iaugnefallande identitetssymbolet. Det fortalde også om ei jente venta barn, og fleire stader markerte det enkestand.

Møyane gjekk berrhovda, til pynt kunne dei ha jentebore. Brura hadde bruelad. Sentralt i bryllaupsseremonien stod overgangen frå jente til kone som vart markert ved at brura fekk konehette på seg.

Også om ei jente vart med barn, skulle ho gå med same slags hovudplagg som gifte kvinner, for ut frå moralnormene vart det ikkje akseptert at ho kledde seg som ei ungjente lenger. Men hovudbunaden til ei gravid jente skilde seg frå konehetta ved at ho mangla blonder og band. Vi ser at både sjølve hovudplagget og dei einskilte detaljane som banda, blonder og fargenysen hadde ein informativ funksjon.

På fastlandet var like eins forkleet eit teikn på at kvinna var gift. Forkleet fekk ho i bryllaupet, og etter dette skulle ho aldri gå utan. Ei gravid jente skulle også ha forkle. Skikken kom av fruktbarheitsmagien og verneomsyn knytta til den. På øyane begynte alle confirmerte jenter å gå med forkle.

Klededrakta viste ektestand for kvinner, men ikkje for menn. Skilnader knytta til alderen var ikkje like klart markerte. Eldre kvinner valde rett nok gjerne mørkare fargar både til stripe i stakkemønsteret og i hovudbunaden.

Folkedrakta går ut av bruk

Frå midten av 1800-talet vart dei tradisjonelle bondekleda i Estland stadig meir oppblanda med byelement. Samtidig som pengehushaldet trengde inn i bygdesamfunnet gjekk det for seg ein stegvis overgang til bymote. Den skjedde ulikt, avhengig av dei økonomiske tilhøva, og også av dei lokale tradisjonane. Tidleg på 1900-talet var folkedrakta framleis i bruk i søraust, også somme stader i vest og ute på øyane. Der gjekk ikkje folk over til bymoten før første halvdel av 1900-talet. På den vesle øya Kihnu går kvinnene framleis med tradisjonelle vovne, stripe stakkar til kvardags. Der har øybuane dessutan heilt til våre dagar halde i hevd dei eldgamle mønstera og dei tradisjonelle teknikkane når dei strikkar kofter, vottar og sokkar.

Folkedrakta utviklar seg til symbol

Under den nasjonale oppvakninga midt på 1800-talet vakna kulturlivet. Det kom i gang innsamling av folkedikting og gamle ting.

Det oppstod interesse for eit nasjonalt museum som skulle ta vare på folkekulturen.

I 1869 vart den første songfestivalen halden. Den nasjonalt sinna intelligensen slo til lyd for bruken av dei tradisjonelle kleda. Ved å kle seg i folkedrakter skulle ein skape ei sjølvkjensle som etter kvart kunne føre fram til nasjonal sjølvråderett. Til å begynne med var propagandaen nyttelaus. Bygdefolket hadde nettopp gått med slike plagg til dagleg og kjende større dragnad mot bykulturen.

I den første estiske sjølvstendetida 1918–1940 dreiv staten omfattande propaganda for folkedrakta. Med støtte i nordiske førebilete voks det fram ei omfattande nasjonalkulturell rørsle. Å gå i folkedrakt vart ein særmerkt estisk tradisjon. Folkedrakta utvikla seg til å bli nasjonaldrakt og det naturlege å ha på seg når det var songfestival. Det oppstod ei talrik forbrukargruppe som var interessert i slike klede. Til eit så stort forbrukarpotensiale trngst det produsentar. Som resultat av diskusjonane nådde den oppfatninga jamvel fram til avisspaltene at draktene måtte rekonstruerast med utgangspunkt i museumsmaterialet. Dermed kan vi etter kvart snakke om estiske *bunader*, dvs. folkedrakter som er gjenskapte og gjerne litt stiliserte.

Den andre perioden for folkedrakta som nasjonalt symbol begynte med okkupasjonen 1940. Songfestivalane og bunadene som deltakarane kledde seg i der, vart eit sameinande uttrykk for nasjonalkjensla. Sovjetregimet støtta arrangement som var "sosialistiske i innhaldet og nasjonale i forma". Ved hjelp av slike arrangement var det meininga å bygge eit einskapleg russiskspråkleg sovjetfolk. Festivalprogrammet som vart godkjent på høgt hald, hadde eit obligatorisk repertoar, men ved sida av dette var det likevel mogleg å syngje eigne songar og danse eigne dansar.

Ved dei store festivalane kvart fjerde år deltok songarar og dansarar i titusenvis. Folk fekk sjå bunader frå ulike delar av landet og

var stolte av dei vakre draktene. Aktørane og tilhøyrarane hadde store emosjonelle opplevingar som skapte ei sterk samkjensle. Det å samlast i titusenvis frå heile landet, kle seg i bunad, syngje og danse saman, vart ein protest mot det rådande regimet.

Identitetssymbola blir, som vi veit, viktige i nasjonale krisetider. Når det gjekk bølger av russifisering over landet, la estarane seg etter bruken av bunadene som nasjonale symbol. Slik var det også under den såkalla syngjande revolusjonen i siste del av 1980-åra, og då det nasjonale sjølvstendet vart gjenoppretta i 1991. Folk gjekk i den perioden gjerne i nasjonale drakter ikkje berre på songfestivalane, men også ved private festar som skoleavslutning og bryllup, og ved høgtidlege høve som den offisielle mottakinga presidenten gir på nasjonaldagen.

Folkedraktene på øyane har felles trekk med dei skandinaviske draktene, f.eks. snittet i ytterklede og dei svarte stakkane med faldelegging der estarane nytta varme brød for å få fram dei skarpe faldane i plisseringa.

På Hiiumaa hadde kvinnene ermelaus serk og kort skjorte med ermar, men på Saaremaa langerma serk med overliv utanpå. Hovudplagga til kvinnene var spesielle: lindukar med endane sveipte under haka, høge konehetter avstiva med papp eller med ein kvist. Saueskinnsluene til vinterbruk hadde spissar som minner om horn. På Saaremaa gjekk dei også mykje i strikka luer.

Kvinnene på øya Muhu skifta ut den svarte lagde stakken med ein stripet stakk som kom i bruk midt på 1800-talet. Først vov dei tøyet med oransje botn, men gjekk etter kvart meir inn for gult. Ein legg merke til Muhu-kvinnene på grunn av den uvanleg dristige fargebruken i drakta.

Ytterklede og mannskleda var sauebrune på alle øyane, men grå på halvøya Sörve på Saaremaa. Det gamle snittet heldt seg også. På øyane gjekk karane verken i knebukse eller kort trøye.

Somme stader i Vest-Estland gjekk folk i tradisjonelle drakter så seint som inn på

1900-talet. Derfor kunne desse enno forandra seg på slutten av 1800-talet og tidleg på 1900-talet. Eit kjennemerke på draktene i vest var skjorta med den rikelege røde prydsauken med bomullstråd. Karakteristisk for dei stripete og rutete stakkane var innslaga med flammegarn i veven og bruken av faldelegging. Kvinnene hadde svært ulike hovudbunad frå sokn til sokn.

Mennene gjekk med knebukse og trøye av ulltøy. I nord var dei blå, og i sør sauebrune.

Bondefolket var i Nord-Estland snare til å ta opp nye motar. Fleire ting spreidde seg sidan til andre delar av landet, som knebukser, trøye og vest for mennene, stripet vid stakk og indigoblå ullklede for kvinnene. Det mest karakteristiske i nord var at kvinnene gjekk i ermelaus serk og utanpå den ei korterma skjorte. Frå slutten av 1700-talet pynta dei sjeldnare den kvite linskjorta og konelinet med det tradisjonelle geometriske ornamentet; i staden tok dei opp ein fargerik prydsaum i blomemønster.

Vottane

Vottane er ein del av drakta. Ved arkeologiske utgravingar i Nord-Estland er det funne restar av ein vott som tyder på at strikkepinnar vart nytta så tidleg som på 12–1300-talet. Strikka ting som vottar, sokkar, kofter og luer har opp gjennom hundreåra vore ein vesentleg del av folkedrakta. For estiske kvinner er strikketøyet den dag i dag eitt av dei kjæraste handarbeida.

Vottane vart strikka av naturleg kvitt, sauebrunt eller plantefarga garn. Særleg omtykte var vottar med mønster i indigoblått. Då kjøpefargane kom, begynte kvinnene frå midten av 1800-talet av å strikka vottar i glade fargar. Kunsta å strikka vantar breidde seg frå slutten av 1700-talet.

Til vottar vart det nytta garn i fleire fargar, og ulike teknikkar som tviband og relieffstrikking. Vottmønster er for det meste geometriske. Ein kjenner namna på meir enn to hundre vottmønster. Fleire

mønster skriv seg frå ei fjern fortid. Folk meinte at det løynde seg ei magisk kraft i dei. Dei trudde at vottmønster gav lykke og verna mot det som var vondt og leit. Vottane hadde ein vesentleg plass både i bryllups- og gravferdsskikkane.

Beltet

Estiske kvinner nytta eit fargerikt belte både til å halde drakta på plass og til pynt. På Saaremaa nytta dei svart botn, men elles skulle det vere kvitt lenty i botnen. Det geometriske mønsteret er opp-plukka og i fleire fargar. Denne teknikken er kjend i Estland i alle fall frå 1300-talet.

I tillegg til den praktiske funksjonen hadde beltet magiske eigenskapar. Det var vanleg å tru at det verna den som bar det. Eit stramt belte rundt livet skulle verne mot ymse sjukdommar. Småjenter fekk belte bunde om seg så dei skulle vekse opp mjå om midja.

Diplomatiet

President Rüütel har utnemnd Estlands første ambassadør til Kina. Han heiter Mait Martinson og har før utnemninga arbeidd som sjefsforhandlar i handelsavdelinga i utanriksdepartementet.

Ny kjempeferje

Hansatee Group bestilte ei kjempeferje fra det finske verftet Aker Finnyards i Rauma. Under merket Tallink er den nå satt inn i ferjetrafikken mellom Helsingfors og Tallinn. Hansatee Group hadde fra før totalt åtte skip. Av disse går fem mellom Helsingfors og Tallinn, to mellom Paldiski og Kapellskär, og ett mellom Tallinn og Stockholm. Mellom Finland og Estland har Tallink fra før ca. 45 % av passasjertrafikken. Det nye skipet, Romantika, er det største i trafikk mellom Estland og Finland. Lengden er 190 meter, bredde 29 meter, hastighet 22 knop. Skipet har 12 dekk. Det kan ta 2500 passasjerer og 500 personbiler. I de 735 lugarene er det 2250 køyplasser.

Estisk historie – en kortfattet oversikt til repetisjon

De første menneskene som bosatte seg i Estland, kom dit like etter at innlandsisen hadde trukket seg tilbake etter siste istid for ca. 11 000 år siden.

Esterne var til å begynne med jegere og fiskere. Omkring 2000 år f.Kr. begynte de å holde husdyr og dyrke jorda. I en periode på et par tusen år var Estland det nordligste området i Europa med korndyrking.

Allerede på den tida hadde Estland en gunstig beliggenhet som knutepunkt på handelsrutene i Nord-Europa. Dette ble enda tydeligere i bronsealderen (ca. 1800–500 f.Kr.) som var ei gylden tid i nord.

De første omtalene av Estland går tilbake til tida omkring Kristi fødsel. Det latinske *aestii* er der fellesnavn på folkestammene i området. Navnet kan ha sammenheng med det nordgermanske ordet for 'øst'.

Vikingene rodde på handelsferder fra eller via Estland til Russland, Sentral-Asia og Konstantinopel. I sagaer og runeinnskrifter opptrer esterne både som fiender og forbundsfeller.

Områdene ved Østersjøen ble interessante for kjøpmenn og misjonærer. Som ett av de siste hedningefolka i Europa ble esterne kristnet av danske og tyske korsfarere tidlig på 1200-tallet, og Estland ble viet jomfru Maria. Tyskerne ble en overklasse, og esterne var til 1800-tallet et reint bondefolk.

Estland var nå kommet inn i den nedertyske kulturkretsen. Det oppstod små føydalstater. Byene ble innlemmet i hansaforbundet, de ble rike og mektige, og via disse kom reformasjonen til landet tidlig på 1500-tallet.

I den ødeleggende liviske krigen omkring 1600 kjempet russere, polakker og svensker om Estland. Krigen sammen med sult og pest la mer enn halve befolkningen i grava. Utgangen var at Estland kom under svensk herredømme. Denne perioden på nesten hundre år blir fortsatt husket som "den

gode svenske tida".

Peter den store erobret Estland tidlig på 1700-tallet for å få "et vindu mot vest". Bare tredjeparten av befolkningen overlevde krigens herjinger. De var nå blitt russiske undersåtter og gikk inn i den verste perioden av livegenskap. De russiske styresmaktene blandet seg ikke noe større inn i det som gikk for seg i Estland. Det lokale adelsstyret, tyskspråklig administrasjon og lutherdom fortsatte som før.

Livegenskapet ble avskaffet på 1800-tallet, og ved midten av århundret begynte den nasjonale oppvåkningen. Dette førte til store forbedringer i utdanning og leveforhold, og det la grunnen for framveksten av et estiskspråklig samfunn.

Opplysningen av det russiske imperiet i revolusjonene som fulgte første verdenskrig, gjorde det mulig å utrope Republikken Estland 24. februar 1918. I frihetskrigen 1918–20 slo de estiske styrkene tilbake angrepene både fra de russiske kommunistene og fra baltertyskernes *Landeswehr*.

Sammen med de andre unge demokratiene i Mellom- og Øst-Europa bygde Estland opp en nasjonalstat. I 1921 ble landet tatt opp i Folkeforbundet. I den litt over tjue år lange selvstendighetsperioden ble den landbruksbaserte økonomien omstrukturert. Det ble bygd opp en riksadministrasjon, og grunnlaget ble lagt for kulturell virksomhet, utdanning og vitenskap på estisk språk.

En hemmelig tilleggsprotokoll til pakten mellom Hitler og Stalin i 1939 plasserte Estland i Sovjets interessesfære. Allerede samme år ble det opprettet sovjetiske militærbaser på estisk territorium. Med trusler om full krig ble en sovjetvennlig marionettregjering innsatt sommeren 1940, og Estland ble omgjort til sovjetrepublikk. Umiddelbart før Estland kom med i andre verdenskrig, ble over 10 000 estere arrestert og deportert til Russland, beskyldt for

motstand mot sovjetregimet.

Tyske tropper erobret Estland sommeren 1941 og holdt landet til høsten 1944. Tusenvis av estiske familier flyktet for den russiske armeen som rykket inn. De drog over havet til Sverige, Finland og Tyskland. Samtidig reiste også de fleste kystsvenskene som hadde bodd på vestkysten og øyene fra 1200-tallet av.

På tvers både av menneskerettigheter og sovjetiske lover ble igjen over 20 000 mennesker, for det meste kvinner og barn, deportert til Sibir i mars 1949. Geriljakrigen mot kommunistregimet fortsatte i skogene

til inn i 1950-åra.

Sovjetregimet gikk inn for en systematisk russifiseringspolitikk. Sentralt i denne stod utviklinga av gruvedrift og tungindustri. Det ble hentet inn fremmedarbeidere fra hele Sovjetunionen. Til tross for dette beholdt Estland sin nasjonale identitet. Motstandsbevegelsen som vokste fram fra midten av 1980-åra, førte til ny selvstendighet. Republikken Estland gjenoppstod 20. august 1991.

(Jl, Hovedkilde: Estisk institutt)

Fremmedarbeidere

De harde trettiåra var i Estland mindre harde mot slutten. Da var det slutt på arbeidsledigheten og landet importerte arbeidskraft fra Polen. Det ble våren 1937 inngått en avtale mellom Estland og Polen som skulle regulere dette. Særlig var det i Estland behov for landarbeidere til de forskjellige onnene i sommermånedene.

Gjennomsnittlig månedslønn var i 1937 for menn 38 kroner og for kvinner 27 kroner. Til sammenlikning kosta et kilo smør halvanna krone.

Polakkene fikk arbeidstillatelse bare for ett år. Den kunne forlenges i samsvar med behovet på arbeidsmarkedet.

De første polske landarbeiderne ankom med tog 28. mai 1937. På stasjonen i Valga var det møtt opp rikelig med passkontrollører og tollere, også en representant fra den polske

ambassaden. Men det viste seg at polakkene måtte gå til fots over grensa, og de som skulle ta imot, skyndte seg til grensepunktet. De estiske passkontrollørene hadde et svare strev med å lese de innviklede polske navna. Samtidig la kontrollen for dagen at mange var analfabeter. I rubrikken for underskrifta lyste det gjerne tre kryss. De unge arbeiderne kunne for det meste snakke russisk, men noen få blant dem behersket bare det polske morsmålet sitt.

Det var ikke alle polakker som vendte hjem igjen. Noen fant seg et nytt hjem i Estland. Da Tyskland 1. september 1939 gikk til angrep på Polen, forsøkte de polske arbeiderne å flykte til Vesten. Ettersom Estlands grense var stengt, var det slett ikke alle som lyktes med fluktforsøket. (Jl)

Kjøpesenter

Norske forretningsinteresser presser på i Estland. Administrerende direktør Petter Salomonsen i det norske konsernet Linstw Varner SIA forteller i intervju med Äripäev 22.4.2002 om planene for et kjøpesenter like ved flyplassen i Tallinn. Det er prosjektert med 50 000 m². Av dette går 11 000 til Rimi Maxi som blir den største leietakeren. Selv om Spar har gått konkurs og flere butikkkjeder kjemper hardt for å

klare seg i konkurransen, gir Salomonsen uttrykk for optimisme. I Tallinn er det 140 m² kjøpesenter per 1000 innbyggere. i Latvia er det 40, men i Norge 630, forteller han. Dette er framtida, påstår Salomonsen, og mener med det at det fortsatt er store muligheter i Estland. På årsbasis kalkulerer han med 7 millioner kundebesøk. Parkeringsplassen skal ha 1600 plasser. (20.5.2002 ay)

Estisk – eit lite språk på veg mot framtida

Av Øyvind Rangøy
rangoy@online.no

Det europeiske språkåret 2001 er over, og mange av oss har vel ikkje tenkt så mykje på det. Men Estland er eit land som har satsa stort. Formannen i komiteen for den estiske markeringa av språkåret, Jüri Valge, er professor i estisk ved universitetet i Tartu og språkpolitisk rådgjevar for regjeringa.

Estarane er ein nasjon som definerer seg ut frå språket, og som saman med språket sitt har opplevd sjølv å vere trua. I sovjettida fanst det ikkje noko offisielt språk, men heller ikkje noko vern for nasjonalspråka. Russisk – "språket for mellomfolkeleg kommunikasjon" – dominerte på stadig fleire felt, og fleire og fleire såg sitt eige språklege heimland i fare. Men estisk har makta å halde seg oppe som eit levande kulturspråk, med ein rik litteratur for ein så liten nasjon. For berre nokre månader sidan feira landet ti år med nytt sjølvstende.

Før andre verdskrigen hadde Estland om lag 90 prosent etniske estarar saman med temmeleg stabile minoritetar av mellom anna tyskarar, estlandssvenskar og russarar. Dei gamle minoritetane er borte, men i dag er likevel berre i underkant av ein million av Estlands halvannen million innbyggjarar estarar. Resten er for det meste russisktalende som kom som arbeidskraft i Sovjet-tida, og som i mange år var blant dei privilegerte. No skal dei integrerast i ein nasjonalstat og i eit

Professor Jüri Valge. (foto: Øyvind Rangøy)

samfunn dei ikkje hadde noko tilhøve til då dei kom. Denne prosessen har til dels vore smertefull, og det siste halvåret har debatten vore skarp kring opphevinga av språkkrav for å stille til val. Krav om estisk-kunnskapar for å kunne veljast vart vedteke for tre år sidan og no enda det med at desse krava vart oppheva. Debatten viste kor sterke kjensler desse spørsmåla kan setje i sving hos eit folk som i okkupasjonssåra opplevde språket som det siste heimlandet. Men først, kor mykje kan

det europeiske språkåret ha hatt å seie for eit språk? Jüri Valge svarar:

– Då vi begynte med førebuingane til markeringa av språkåret i Estland hadde vi det klart for oss at vi må ta med alle tema som arrangementet legg opp til. Men vi ville òg nytte høvet til å fokusere maksimalt på estisk. No på slutten av året kan vi seie at det lykkast godt – vi er godt i gang med å utforme strategien for estisk språkpolitikk. Om to år håper eg vi har ein ferdig utarbeidd strategi som skal gje retningslinjer for utviklinga av estisk i åra

framover. Kanskje den viktigaste funksjonen språkåret har hatt, er å setje språket på dagsordenen, slik at språkspørsmål er noko det no vert snakka om.

Nye tider, nye omgrep

– Korleis vil du skildra situasjonen for det estiske språket no og for ti år sidan?

– Estisk har jo vore skriftspråk i fleire hundre år, og tok form som kulturspråk mot slutten av 1800-talet. Dermed hadde nok språket stabilisert seg mot slutten av det

første sjølvstendet (før andre verdskrigen), og svara fullt og heilt til dei krava samfunnet stilte til språket. Difor skjedde det heller ingen nemnande forandringar i språkstrukturen i løpet av sovjettida. Men ordforrådet tok naturlegvis inn nye og framande element frå russisk i samband med sovjetisk terminologi. Den perioden slutta altså for ti år sidan. I løpet av dei siste ti åra har russisk heilt slutta å påverke estisk, dei unge kan ikkje lenger russisk. I staden har engelsk kome som den store påverkaren. Engelsk har forandra estisk meir i løpet av ti år enn det russisk makta på eit halvt hundreår. Det heng naturlegvis saman med at russisk var upopulært med bakgrunn i posisjonen språket hadde. Engelsk er derimot populært, det er engelsk som gjeld i dei institusjonane som Estland strekkjer seg mot, EU og Nato, og elles er praktisk naudsynt for kommunikasjonen vestover. Når engelske "rå-lån" no ukritisk vert tekne inn på upassande stader er det sjølv sagt ikkje noko betre enn om dei var russiske.

– Og esterane har verkeleg vore raske til å ta inn engelske lånord, særleg i talespråket. I skrift vert dei straks tilpassa estisk rettskriving. Til dømes finst det dataord som *fail* (fil), *brauser* (nettlesar), og elles ord som *liider* (leiar) og *spiker* (i talespråket presidenten for parlamentet).

– Estisk er ikkje noko fattigare språk enn engelsk – det finst ting ein kan seie meir presist på estisk enn på engelsk, andre ting kan ein seie betre på engelsk. Nye omgrep kjem stadig inn og stiller store krav til språkrøkt og utvikling av nye termar. Liksom sovjettida kom med nye fenomen og ord som *kolkhos* (kollektivbruk), slik kjem òg vår tid med nye fenomen frå Vesten som vi må finne gode estiske ord for. Det viktigaste er at estisk har vist at det er i stand til å følgje med og tilpasse seg.

– Attende til strategien for estisk språkrøkt: På kva område treng estisk framleis utvikling?

– Det første store feltet er informasjonsteknologi. Vi må framleis arbeide mykje

med ordforrådet på det området. Forresten hjelper det ikkje å lage ord om ikkje folk tar dei i bruk. Det kjem dermed mykje an på kor bevisste folk sjølve vil vere i denne prosessen. Vidare er det nok bruk for ein del juridiske termar. Elles kan det vere manglar på område der ein ikkje fekk bruke estisk i sovjettida, slik som forsvar, luftfart og så bortetter. Men eg vil likevel streke under at estisk er eit fullt utvikla kulturspråk. I det store og heile fungerer det like bra i sin samanheng som til dømes slektningen finsk.

- Estisk er saman med finsk og ungarsk eitt av tre finsk-ugriske språk som har status som offisielt språk i eigen nasjonalstat.
- Estisk er nært i slekt med finsk, og ikkje med dei baltiske språka latvisk og litauisk.
- Estisk og finsk står med omsyn til grammatikk like nær kvarandre som dei skandinaviske språka, men større ulikskapar i ordforrådet gjer at dei ikkje utan vidare er gjensidig forståelege.

Eit lite språksamfunn

– For ti-femten år sidan var framtida for estisk trua av den sovjetiske politikken. Er språket framleis i fare, slik situasjonen er no?

– I prinsippet er alle små språksamfunn i fare i verda i dag, og estisk er ikkje noko unnatak. Faren er der alltid. Men på ein annan måte enn for ti-femten år sidan. Ingen kan kome utanfrå og hindre oss i å nytte eige språk, men det kan hende at vi sjølve ikkje lenger vil snakke det. Debatten har gått i mange år om kva språk vi helst skal nytte i vitenskaplege artiklar. Lat oss seie at dei vert skrivne på eit anna språk, som naturlegvis vil vere engelsk. Då er neste spørsmål kva språk ein bør undervise på ved universiteta? Og kva med vidaregåande, det er då vel berre ei førebuing til studia? Og så vidare. Det kjem altså an på kva vi sjølve vil. Det kan vere at vi må ofre noko for å ta vare på vårt eige språk.

Fleire og fleire talar for engelsk som forretningsspråk i Estland for å lokke investorar til estiske føretak. Det er fullt mogleg, og kan til og med føre til økonomisk vinning og litt betre levestandard. Men samstundes har vi mista ein del av språket vårt, idet vi ikkje lenger utviklar estiske omgrep på dette området. Mykje avheng altså av om vi er villige til å gje avkall på noko for å verne om språket.

Store og små minoritetar

– Korleis heng estisk språkpolitikk saman med situasjonen til den russiskspråklege minoriteten? Og korleis vil du skildre språksituasjonen for dei russisktalande?

– Det som har med språk å gjere er nok den viktigaste biten av heile integrasjonsprosessen. Språkpolitikken kviler på to viktige søyler. Den første er at alle innbyggjarane skal lære estisk, slik at dei fullt ut skal kunne ta del i samfunnslivet, der det meste av informasjonen er på estisk. Dei som skal delta i politikk er ikkje i stand til å ta kompetente avgjerder om dei ikkje kan språket den offentlige debatten føregår på. Dessutan bur det ikkje berre estarar og russarar i Estland, heile 140 ulike nasjonar er representerte. Det ville vere naturleg om estisk var språket når estiske innbyggjarar med ulik etnisk og språkleg bakgrunn skal kommunisere seg imellom. Som EU-medlem vil Estland få fleire innbyggjarar frå ulike land, og det burde være like naturleg med estisk som språkleg fellesnemnar for desse, som det er med tysk i Tyskland, engelsk i England og norsk i Noreg. Det var den eine sida av saka.

– Den andre søyla er at det er ein stor rikdom for Estland med innbyggjarar som beherskar andre språk. Det er ein ressurs vi bør setje pris på og ta vare på.

Det er estiske skattepengar som held oppe den russiskspråklege utdanninga i Estland, men først heilt i det siste har vi byrja tenkje på alle dei som verken er estarar eller russarar. Frå årsskiftet av får dei no rett til morsmålsundervisning, slik vi kjenner det frå

Skandinavia og Finland og andre stader.

– Den svenske ambassadøren Elisabet Borsiin Bonnier skapte bølger då ho i estiske medium uttala at "estiarane sin uvilje mot å gje slepp på språkkrava for folkevalde er berre ein historisk bakrus utan rot i røyndomen." Korleis kommenterer du slike påstandar?

– Fråsegna vekte forståeleg nok kraftige reaksjonar i media. Sjølv sit eg nok litt på to stolar – som universitetslærer og fritt menneske kan eg seie det eg meiner, men som offentleg rådgjevar ville det ikkje vere korrekt av meg å kommentere det for mykje. Det eg kan seie, er at ambassadøren naturlegvis hadde rett til å hevda det. Og det er klart at det i eit demokratisk land ikkje skal leggjast restriksjonar på kven som er valfør, endå nettopp det stadig vert gjort. No er språkkrava avskaffa, og samstundes har nasjonalforsamlinga med eit anna vedtak sikra estisk som arbeidsspråk. Dermed er det berre opp til veljarane sjølve å avgjere kven som best kan representere interessene deira. Alt skulle vere i samsvar med internasjonale standardar, slik òg OSSE har stadfesta. Når det gjeld "bakrus" og liknande karakteristikkar, vil eg likevel vise til at dei landa som desse karakteristikkane kjem frå, ikkje har erfaring med å vere i slik fare som estiarane har opplevd, og ofte vil dei difor ikkje forstå problemet. Det er mogleg at vi overdriv litt, at vi stundom er for redde, men vi er eit lite folk. Om til dømes ein million av eit stort folk skiftar språk, så merkar ein det knapt. Av oss er det ikkje meir enn ein million til å halde det heile oppe.

– Treng russisk vern i Estland?

– Nei, det trur eg ikkje, for det er ingen som truar det. Estland ser på det som ein rikdom å ha innbyggjarar som kan andre språk. Erfaring – til dømes frå USA – viser at innvandrarar etter tre generasjonar oftast vert språkleg assimilerte av fleirtalet. Det vil nok gå saktare her fordi det er ein så stor del som talar russisk i høve til det totale

folketalet, og Estland vil på ingen måte gjere noko for å setje fart på den prosessen. Vi har ei russiskutdanning på høgt nivå ved universitetet i Tartu, og i regi av språkåret var det mellom anna ein konferanse om problema for dei russisktalande. Vi vil at russarane skal lære estisk i tillegg til – ikkje i staden for – morsmålet.

– Kunne du sjå for deg russisk med offisiell status på lokalplanet, slik det til dømes fungerer for samisk i Noreg, eller er tilhøva rett og slett for ulike?

– Eg vil seie det slik: Det kan vi godt snakke om den dagen estisk faktisk fyller den lovfesta posisjonen sin som riksspråk. Det gjer det nemlig ikkje no. Om du til dømes reiser til Narva i det nordaustlege Estland greier du deg ikkje med estisk i dag.

Eit anna slags estisk

Det går eit eldgamalt språkleg skilje mellom Nord- og Sør-Estland. Lenge kjempa nord- og sørøstiske dialektar om å danne grunnlaget for skriftspråket. Nordestisk sigra, og ein av dei viktigaste grunnene til det var nok den første komplette estiske bibelomsetjinga, som kom ut på nordestisk målføre i 1739. Sidan den tid har det nordestisk-dominerte skriftspråket for det meste fortrent dei lokale dialektane rundt om i landet. Men i Sør-Estland lever framleis Võru-dialekten (av og til noko upresist kalla sørøstisk), som etter lingvistiske kriterium godt kan kallast eit eige språk. Korleis ser Valge framtida til dette målføret?

– Det er eit språk eg kjenner godt både som språkutdanna og fordi eg sjølv har budd i det området i mange år. Dessutan sit eg i styret for det statlege programmet for sørøstisk språk og kultur, og er programforplikta til å kjempe for det.

– Det er i dag den einaste av dei gamle dialektane som framleis er i dagleg bruk av så mange i eit så stort område. Blant språkbrukarane finst òg dei som er opptekne av å bevare og utvikle morsmålet, og det vert

skrive både romanar og skodespel i denne språkforma, det vert laga radio- og fjernsynsprogram og det kjem ut ei avis. Og ikkje minst vert det undervist på mange av barneskulane i dei tre fylka der språket historisk høyrer heime, sjølv om dette enno ikkje har kome inn i dei offisielle læreplanane, noko som framleis vert diskutert. Det er nok verken realistisk eller ønskeleg å gjere det obligatorisk for heile landet, men sjølv meiner eg at det må vere mogleg for dei som ønskjer det å lære vöruspråket på skulen. Eg trur òg at ein godt kan sjå for seg ein viss offisiell status for dette språket i dei aktuelle områda. Vi må ha klart for oss at skal vi gjere noko, så må vi gjere det før det er for seint. Det er vanskeleg å restaurere språket i etterkant om folk gløymer det.

Estlandsekspertar

Diplomatskolen i Moskva utdannar Estlandsspesialistar. Det tyder på at Russland ser på Estland som viktig. Den vesle spesialistgruppa som blir uteksaminert i vår, har gått gjennom ei grundig utdanning som har gitt allsidig kunnskap om estiske lover, estiske tilhøve og sjeleliv. (olm)

Lettvint selvangivelse

Flere hundre tusen estere slipper i år å fylle ut selvangivelsen. Det er gjort på forhånd av likningskontoret på grunnlag av trekkoppgaver. Skattefunksjonærene regner med at en stor del av selvangivelsene kan de fylle ut med absolutt alle nødvendige opplysninger. I fjor var det bare de som leverte elektronisk selvangivelse som fikk nyte godt av forhåndsutfylling. Nå skal det også gjelde dem som leverer papirangivelse; de får mer eller iblant mindre utfylte skjemaer i posten. Fristen for innlevering er i Estland 31. mars. (EPL 12.1.2002 jl).

Kort sagt

Det gjennomsnittlige forbruket av kjøt og kjøtprodukt er ca. 64 kilo per estar per år.

Informasjonsteknologien utgjør om lag 9 % av bruttonasjonalproduktet i Estland. Mesteparten av dette er knytta til telekommunikasjon.

I fjor drukna det 158 menneske i Estland – 137 menn og 21 kvinner. Juli var som vanlig den verste månaden: 40 drukninger.

Det sit 400 HIV-smitta i estiske fengsel. Dei deler celler med friske, for etter europeisk, og no også estisk lov, kan ikkje legen spreia informasjon om kven som er smitteberar.

Bystyret i Tallinn har gjort vedtak om å setja opp lærarlønningane 15 % og med tilbakeverknad kraft frå 1. januar 2002. Gjennomsnittslønna deira blir då 5297 EEK i månaden.

Finnane dreg framleis til Estland for å kjøpa billegare alkohol. I februar fann den finske tollens i Helsingfors tre kilo amfetamin gøymd i ølboksar.

EU-medlemskap blir dyrt for radioen fordi det er nødvendig å overhalda dei europeiske reglane om vederlag til platefirma og artistar. For 2003 er det nemnt 15 millionar EEK.

Kvart femte dødsfall i Estland har røyking som årsak. Over 7000 personar i yrkesaktiv alder er uføre på grunn av røyking. Flittige røykjarar hiver ut 7 % av lønna på tobakk.

I februar 2002 kom det humanitærhjelp verd 1,5 mill EEK. 51,8 % av dette frå Finland, 26,7 % frå Sverige, 8,9 % frå Tyskland 7,1 % frå Danmark og 5,5 % frå Noreg.

På den estiske ølmarknaden er det to store bryggeri: Saku Õlletehas med 46 % av marknaden og Tartu Õlletehas med 34 %.

På seks år er talet på studentar i Estland fordobla. Då studieåret byrja i haust, var det

godt over 60 tusen studentar. 39 % av 20-åringane er i gang med eit studium.

I år 2002 vil åtte skular bli nedlagde i Estland. Den vanlegaste årsaka er elevsvikt på grunn av låge fødselstal.

Estonian Air hadde i 2001 over 290 000 passasjerar. Det var ein auke på 2 % samanlikna med året før.

Med presidentskiftet i oktober fekk nye delar av folket tillit til EU. Ved årsskiftet var støtta 58 % medan 30 % var imot og 12 % var usikre.

Estland treng fleire kanonar og håper å få dei frå Finland. Derifrå kom dei første 19 kanonane i 1997.

Estlands regjering vil gjera overføringar til turistferjene viss dei misser taxfree-handelen ved EU-medlemskap, noko som tidligast skjer i 2004.

Ved den sovjetiske bombinga av Tallinn 9. mars 1944 vart m.a. Estonia-teateret øydelagd. Like eins alle studio, platesamlinga og arkivet til Eesti raadio.

Ei bru mellom Saaremaa og fastlandet er kostnadsrekna til 1,3 milliardar EEK.

Med byrjing i juni er det planlagt flysamband to gonger i veka på strekninga Tallinn Kuressaare (Saaremaa) – Visby (Gotland).

Estiske skip var i 2002 ute for 17 ulykker. To av skipa sakk. 13 utanlandske skip var ute for ulykker i estiske farvatn. Ni av desse gjekk på grunn.

Ei ny lov krev at kjøtprosenten blir oppgitt på alle foredla kjøtprodukt som pølser osv. Dette har samband med EU-direktiv.

Til feiringa av farsdagen i november hadde kvinner i Halliste i Viljandi fylke ordna med "striptiis" til stor glede for mennene sine.

Løsning kryssord

VANT I GRAND PRIX	D	INNSØV PERU TALL	P	E	ER NARVIG JORDIS KLUBB VÅPEN	K	BEKKER KJUS FRONT	SLIT	O	P	P
2	T	A	N	E	L	P	A	D	A	R	AVIS
FORF. 1946- DRIKK	V	I	I	V	I	L	U	I	K	NORRØN GUD	S
3	T	E	P	S	M	I	L	E	V	A	R
TIDL. PRESID. MAR- LOKED	B	E	S	T	BY HØNDE- DRAG	V	O	R	M	S	I
4	M	E	R	I	POP- LERT	A	N	O	R	A	M
U R I	A	N	K	I	S	100 SENTI	N	O	R	G	E
METALL HUSTRI LIKE	T	I	N	N	SVENSK HØNDE- BYRÅ	K	HELLIG RUSSISK ELV	S	T	STØRT LAND	E
5	K	O	N	E	ANTA	T	R	O	U	TØY FRYSE	L
6	K	N	O	P	KOMPO- NIST FOR- TELLE	T	O	B	I	A	S
MÅL FOR FEST GRAND PRIX-BY	O	A	S	O	DAK- SEN NITRO- GEN	FORF. 1947-	S	A	A	T	DEL AV FOT
7	T	A	L	L	I	N	N	E	R	SPISTE Å	

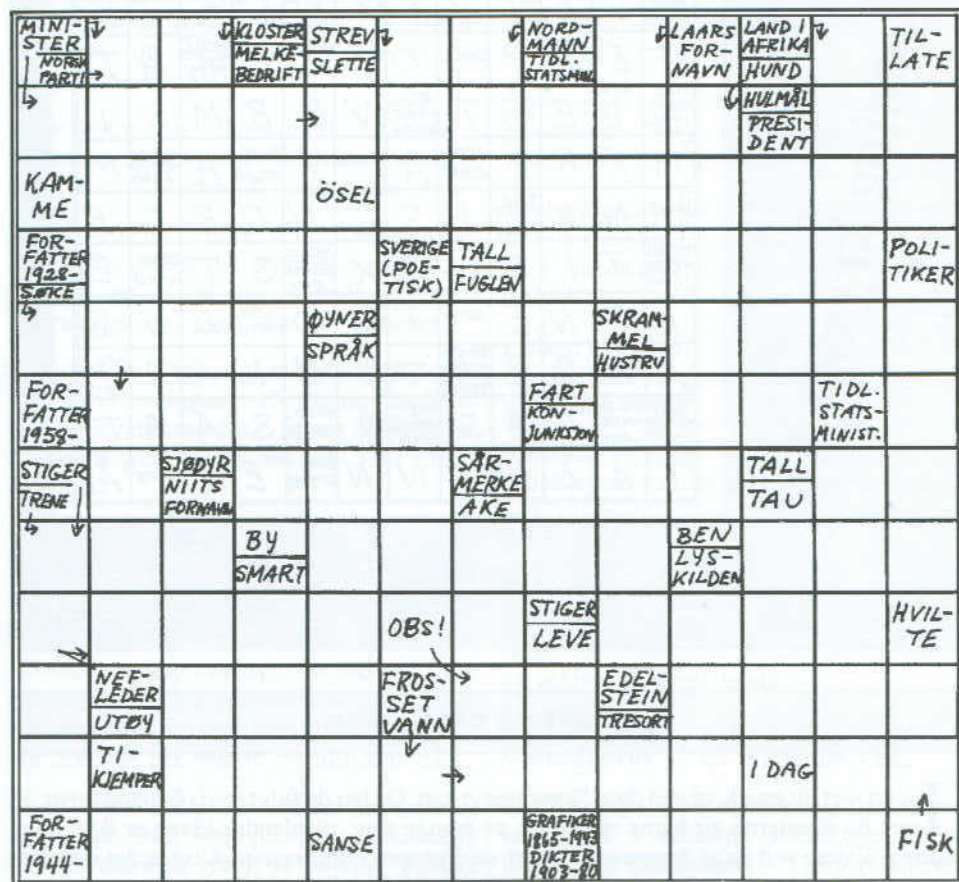
En katt på catwalken

Har du lært litt estisk, så veit du at "kass" betyr katt. Og har du fulgt med i Estlands-nytt, så veit du at esterne gir barna sine navn av mange slag, utenlandsk klang er ikke noen hindring. Videre veit du at dyrenavn er svært vanlige som familienavn. Altså er det ikke noe underlig i det faktum at Carmen Kass ble født i Paide høsten 1978.

Da vi sist hørte om Carmen Kass, dvs. leste om henne i estisk presse, bodde hun i New York. Hun var da valgt til "Årets modell 2000". Hun ble oppdaget av en agent fra Baltic Models da hun 14 år gammel var på handletur i Tallinna Kaubamaja (Tallinn varehus). Den første avtalen med den internasjonale moteverden førte henne til Milano. I 1997 poserte hun for første gang på forsida av motebladet Vogue. Der hadde hun til sammen vært avbildet fem ganger da hun fikk tittelen Årets modell i modellverden det høyeste noen kan oppnå. For mange estere overgikk dette til og med Erki Nools olympiske gullmedalje i tikamp. Ved sida av Paavo Neeme er hun kanskje vår tids mest berømte ester, meinte noen.

Selv om frøken Kass opptre åpenlyst på motemoloen, har ikke fotografen vår fått katten på kornet enda. Vil du vite hvordan hun ser ut, kan du f.eks. studere jenta som gir ansikt til Diors parfyme J'adore. Det er nemlig Carmen Kass. (JV)

Kryssord

Her kommer ny kryssord fra Laurits Killingbergtrø som estlandsvenner kan bryne seg på. Løsningen bringer vi i

neste nummer

Adresser og telefonnummer

Om ein ringjer frå Noreg til Estland og nyttar det vanlege telefonnettet, skal ein først tasta 00 372. Så legg ein til innanlandsk estisk retningsnummer og til slutt abonnentnummer, f.eks. til Tartu: 00 372 7 123456.

Når ein ringjer rikstelefon innanfor Estland, skal ein først tasta 0, deretter innanlandsk retningsnummer, så abonnentnummer, f.eks. til Tartu: 07 123456. Lokalt trengst det ingen retningsnummer først.

Frå Estland til Noreg tastar ein først 00 47 og deretter det norske abonnentnummeret med åtte siffer. Med mobiltelefon startar ein med +47 og deretter abonnentnummeret.

Ringjer ein med mobiltelefon til nummer i Estland, tek ein først det estiske prefikset +372. Ringjer ein til ein annan mobiltelefon i Estland, skal ein tasta +372 50 (Eesti mobil telefon) eller +372 55 (Q GSM) eller +372 56 (radiolinja) og så abonnentnummeret.

Estlands-nytt tek ikkje ansvar for eventuelle feil. (TF)

I Estland:

Kgl. Norsk Ambassade (Norra saatkond), Harju 6, EE 15054 Tallinn, tlf. 6-271 000, faks 6-271 001, e-post: noram@uninet.ee. Ambassadør: Per Kristian Pedersen.

Nordisk ministerråds informasjonskontor (Põhjamaade ministrite nõukogu infobüroo), Lai 29, EE 10133 Tallinn, tlf. 6-273 100, faks 6-273 110, e-post: info@nmr.ee, www.nmr.ee.

Nordisk ministerråds informasjonskontor (Põhjamaade ministrite nõukogu infobüroo), Raekoja plats 8, EE 51004 Tartu, tlf. 7-433 944, e-post: madis@nmr.ee.

Eesti instituut, Suur-Karja 14, Postkast 3469, EE 10140 Tallinn, tlf. 6-314 355, faks 6-314 356, e-post: einst@einst.ee.

Eesti-Norra Selts (Estisk-norsk forening), leiar Eha Vain. Adresse, telefonnummer, faks og e-post som for Nordisk ministerråds informasjonskontor i Tallinn.

Tartu norra selts (Norsklaget i Tartu), lagsleiar Meelis Joost, tlf. +372 52 88 964 adresse som for Nordisk ministerråds informasjonskontor i Tartu, e-post: meelis@hotmail.ee

I Noreg:

Estlands ambassade, Parkveien 51, 0256 Oslo, tlf. 22 54 00 70, faks 22 54 00 71, residens: Oscarsgate 26 B, 0244 Oslo. Ambassadør: Peep Jahilo.

Estlands æreskonsul i Bergen, Tor Øystein Enge, tlf. 55 21 54 00, faks 55 21 54 25, Fortunen 1, Pb. 1124 Sentrum, 5809 Bergen, e-post, enge@stieglers.no.

Estlands æreskonsul i Trondheim, Trond Bernhard Brekke, tlf. 73 80 21 50, faks 73 80 21 60, Schultzgata 1, 7013 Trondheim.

Eesti Selts Norras (Det estiske selskap i Norge). Leiar: Orvika Rosnes, tlf. 22 38 11 26, e-post: eesti.selts@oslo.online.no.

Estlandsforeningen i Rogaland, Postboks 581, 4001 Stavanger. Leiar: Torild Ånestad, tlf. 51 5687 64, faks 51 53 00 79, tota@rfk.rogaland-f.kommune.no.

Estlandsforeningen i Midt-Norge. Leiar: Ann-Elin Slettahjell, Presteboligen, 7074 Spongdal, tlf. 72 83 55 94, e-post: aesletta@hotmail.com.

Foreningen Norden, Harbitzalleen 24, 0275 Oslo, tlf. 22 51 67 60.

Norsk-estisk forening på nettet: <http://www.parta.addr.com> (venter på ajourføring som blir utført av parta@post.tele.dk)

Telekommunikasjon

Med det elektrotekniske tigerspranget sitt har Estland nådd langt på visse felt. Rundt omkring i landet er det mange små foretak der fantasirike personer sitter og finner på nye bruksområder for mobiltelefonen. Firmaet Oskando, f.eks. begynte i 1997 med et Coca-Cola-automatsystem. En kunne betale colaen per telefon og hente ut en avkjølt drikk fra automaten. Det neste var parkeringsavgift per telefon. Dette er kanskje det mest kjente produktet. Ved hjelp av ei lita elektronisk tilleggsgreie kan en via mobiltelefonen kople til motorvarmeren, utløse tjuverialarmen eller stenge bensintilførselen slik at bilen stanser. Ved hjelp av datamaskin og mobiltelefon kan en følge bilens bevegelser på veikartet nesten overalt.

De forskjellige anvendelsene av mobiltelefonen var noe av det mest interessante for norske næringslivsfolk som møtte den estiske handelsdelegasjonen under president Rüütels statsbesøk i Norge i april. (ay)

Statoil i Baltikum

Det har ikke vært lett for bensinselgerne å få skikkelig sving på pumpene i Baltikum. Mange små kjeder ligger og priskriger mot hverandre. Statoil kom inn i Baltikum i første del av 1990-åra. Til kjeden hører det 9 vanlige og 9 ubemannete stasjoner. I slutten av mars i år ble det klart at Statoil hadde forhandlet om kjøp av Shell-stasjonene. Av disse er det 26 i Estland, 19 i Latvia og 16 i Litauen.

Hvis kjøpet går i orden, betyr det at Statoil overtar 500 ansatte, og markedsandelen vokser fra 17 % til 24 %. Shell har tenkt å fortsette med salget av motorolje i Baltikum. Utsifting av Shell-skilter til Statoil vil eventuelt gå for seg over en lengre periode. I 2000 var Shell det bensinselskapet som gikk med størst tap i Estland. Tapet var på EEK 67 millioner av en omsetning på 435 millioner. Statoil hadde et positivt resultat i 2001. (pk, jl, 2.4.2002)

Nytt universitet

Like etter at universitetet i Tartu har markert 370-årsdag og 200-årsdag på ein gong, kjem meldinga om at tre høgare læreanstalter i Tallinn no går saman for å danna universitet i hovudstaden. Dei tre er Den pedagogiske høgskolen, Kunstakademiet og Humanitarinstituttet. Akademisk bibliotek og Historisk institutt skal også gå inn i den nye institusjonen.

Professor Rein Raud ved Humanitarinstituttet meiner at nyskapningen vil likna meir på universiteta i London, Oxford og Cambridge enn på den kontinentaleuropeiske og sovjetiske høgskolemodellen som hittil har vore vanleg i Estland. Dei ulike avdelingane skal vera svært sjølvstendige, og dei delegerer funksjonar til eit sentralorgan.

Rektor Mati Heidmets på Den pedagogiske høgskolen understrekar kor viktig det er i eit lite land å utnytte ressursane rasjonelt både dei materielle og dei intellektuelle. Han trur at universitetet i Tartu framleis vil vera det største i Estland. Den pedagogiske høgskolen hadde våren 2002 ca. 6500 studentar, Humanitarinstituttet hadde ca. 360 og Kunstakademiet ca. 760. Samtidig hadde Tartu ca. 12 000. Landbrukshøgskolen ligg også i Tartu; der var det ca. 4000 studentar.

Ein viktig læreanstalt i Tallinn er Den tekniske høgskolen med drygt 9000 studentar. Den har i det minste no i første omgang vald å stå utanfor. Handelshøgskolen med bortimot 1900 studentar er heller ikkje med. (Postimees, Eesti Ekspress, jv)

Onsdagstreff i Norsk-estisk forening
Norsk-estisk forenings medlemmer med venner
møtes andre onsdagen i måneden på Cafe Mistral,
Majorstuveien 41, 0367 Oslo, fra klokka 18.00 og utover.

Første gang 12.6.2002

Kohvikuõhtu

Iga kuu esimesel kolmapäeval kell 18.00
on Eesti Seltsi kohvikuõhtu iiri pubis
The Kilkenny Inn (Øvre Slottsgata 20, Oslo).
e-mail: eesti.selts@oslo.online.no

Kontingenter for Norsk-estisk forening

Hovedmedlem: kr.200,-

Studenter og pensjonister kr.100,-

Bedrift foreninger kr.300,-

Familiemedlem: kr. 50,-

Skriv navnet ditt fullt ut på betalingsgiroen slik at vi vet hvilket medlem som betaler.

Vi har fortsatt 10 anonyme innbetalinger, kan en av dem være din?

Norsk-estisk forening selger restopplaget av Varulven og andre estlandske eventyr

Norsk barneblads forlag, 1982

Du får kjøpt boka ved henvendelse til foreningen.

Prisen er kr 50,- + porto.

Denne boka ble sendt til prinsesse Märtha som hilsen til
bryllupet. Kanskje opplever vi å høre henne lese estiske eventyr?

Estiske folkedrakter

I samband med det estiske statsbesøket i Noreg i april vart det opna ei utstilling med estiske folkedrakter på Norsk Folkemuseum, Bygdøy i Oslo. Utstillinga vart opna av fru Ingrid Rüütel med dronning Sonja som æresgjest. Sjefskonservator Inger Jensen kåserte om folkedrakta. Små fiolinspelarar frå musikkskolar i Oslo og Bærum musikerte under leiing av læraren sin, Edda Hvenekilde frå Tartu.

Mange medlemmer frå Norsk-estisk forening og Estisk selskap i Norge var til stades. Like eins ein del ambassadørfruer. På plass var også Reet Piiri frå Estisk folkemuseum, som hadde komponert utstillinga og montert henne på Bygdøy. Teksten om draktene er skriven av Reet Piiri. Omsetjinga til norsk er ved Turid Farbrege i samarbeid med Aagot Noss. Vi har utelate skildringa av dei einskilte draktene og oppmodar i staden lesarane om å vitja utstillinga som er open heile sommaren

Allmenn bakgrunn

Estarane var fram til 1800-talet hovudsakleg bønder, og kulturen deira var ein bondekultur. I det øvste samfunnssjiktet var det nesten berre tyskarar. Karakteristisk for standssamfunnet vart det på 1600- og 1700-talet stadig gitt føreskrifter som hindra det nedste samfunnssjiktet i å bli

ovmodig i klesvegen. Slik markerte bondekrakta både at beraren var estar og at han hørte til allmugen.

Den estiske folkedrakta kunne med andre ord bli prega av den politiske og økonomiske utviklinga i samfunnet. Andre faktorar var klimaet, bustaden og arbeidsforholda. → side 24

Kvinnedrakter frå Kadrina og Kuusalu, daterte til ca. 1850.

Norsk-estisk forening (Norra-eesti ühing)

Leder: **Martin Killi**, Gamleveien 27 a, 1406 Ski, tlf. 64 87 01 13.

Henvendelser om medlemsskap til: **Siri Berg**,

Lerdalsgate 22 b, 2010 Lillestrøm, tlf. 63 89 98 31.

Kasserer: Svein Hagelund, Dalsåsen 102, 1285 Oslo.

NEF postgirokonto 0540 084 5486